

LAPSIVAIKUTUSTEN KUVAAMINEN KOLMESSA OULULAISESSA
SATEENKAARIPERHEESSÄ

Henry Kaspala
Opinnäytetyö, kevät 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Oulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kaspala, Henry. Lapsivaikutusten kuvaaminen kolmessa oululaisessa sateenkaariperheessä. Diak, Oulu, kevät 2017, 50 s..

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kuvaus asioista, toimenpiteistä ja asiantiloista, jotka vaikuttavat lapsien elämässä kolmessa oululaisessa sateenkaariperheessä. Tarkastelu rakentui lapsivaikutusten arvioinnin tietoperustaan. Lisäksi tavoitteena oli avata tietä aiheen ja kohderyhmän laajemmalle suomalaiselle tutkimukselle.

Tutkimus toteutettiin laadullisena ja aineistonkeruumenetelmänä oli puolistrukturoitu haastattelu. Tutkimukseen osallistui viisi haastateltavaa vanhempaa kolmesta oululaisesta sateenkaariperheestä.

Tuloksena saatiin tietoa asiantiloista, jotka vaikuttavat lapsien elämässä. Tulokset voisivat olla osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Tuloksia voitiin jakaa karkeasti viiteen eri teemaan: 1) ihmissuhteet, 2) arjen sujuvuus, 3) asuminen ja liikkuminen, 4) osallistuminen sekä 5) talous ja palvelut. Myös uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistumista käsiteltiin.

Selkeimmät tulokset olivat arjen sujuvuudessa sekä asumisessa ja liikkumisessa, sillä lapset saattoivat esimerkiksi joko liikkua paljon tai vähän ja perheet asuivat keskiarvoa lähempänä koulua. Haastateltujen perheissä lasten uskonnollisiin yhteisöjen toimintaan osallistuminen vaihteli paljon ja jopa saman perheen sisällä.

Negatiivisia asiantiloja pystyttiin kompensoimaan ja positiivisia vahvistamaan yhteiskunnan tuella sekä omalla toiminnalla, kuten kuntoutuksella. Hyviä jatkotutkimuskohteita olisivat tiettyyn asiantilaan rajatut tutkimukset, kuten arjen sujuvuuteen ja tarkemmin esimerkiksi ajankäyttöön liittyvien asiantilojen tutkimus.

Asiasanat: lapsen etu, sateenkaariperheet, lapsivaikutusten arviointi, lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

ABSTRACT

Kaspala, Henry

Child impact description in three families with same-sex parents from Oulu.

50 p. Language: Finnish. Spring 2017.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to create a description of things, measures and states of affair impacting the children's life in three families with same-sex parents from Oulu, Finland. The observation was founded on the knowledge basis of child impact assessment. In addition, the aim was to open the field for further Finnish studies of the theme and the focus group.

The study was conducted as a qualitative study and the method used in collecting the qualitative data was semi-structured interview. Five parents from three families with same-sex parents participated in the interviews for the study.

As a result, information about the states of affair impacting children's life was produced. The results could be factors in child impact assessment. The results could be divided roughly into five different themes: 1) relationships, 2) well-functioning everyday activities, 3) living and moving, 4) participation, and 5) economy and services. Participation in activities of parishes was also handled.

The clearest results were found in well-functioning everyday activities as well as in living and moving, as children could, for example, either exercise a lot or little and families lived nearer to school than average. Participation of the children in parish activities varied a lot even within one family.

The negative states of affair could be compensated for and the positive ones could be strengthened by the support of the society and the actions of individuals such as rehabilitation. A good subject for further studies would be defined as a specific state of affairs such as well-functioning everyday activities and more specifically as states of affair related to the use of time.

Keywords: the best interests of the child, families with same-sex parents, child impact assessment

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	5
2 LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI, JULKISHALLINTO JA KOHDERYHMÄ.....	7
2.1 Lapsivaikutusten arviointi	7
2.2 Velvoittavuus arvioida lapsen etua.....	9
2.3 Välittömät ja välilliset vaikutukset.....	11
2.4 Sateenkaariperheet	12
3 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	14
3.1 Aineiston keruu- ja analyysimenetelmät	14
3.2 Haastattelukysymykset.....	15
3.3 Analyysi	21
4 TUTKIMUSTULOKSET	23
4.1 Välittömät vaikutukset	23
4.2 Välilliset vaikutukset.....	34
4.3 Uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistuminen.....	35
5 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	37
6 POHDINTA	39
LÄHTEET.....	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on lapsivaikutusten kuvaaminen kolmessa oululaisessa sateenkaariperheessä kvalitatiivisin menetelmin vanhempia haastatteleamalla. Perustan lapsivaikutusten kuvaamisen lapsivaikutusten arviointiin, joka on viranomaistyöväline arvioitaessa erinäisten asioiden vaikutuksia lapseen. Kuvaaminen on osuva nimi tutkimukselle, koska tavoitteena on luoda kuvaus erilaisista lapsiin vaikuttavista asiantiloista perheiden arjessa, ei niinkään viranomaisratkaisuvaihtoehtojen ehdottaminen.

Virallista lapsivaikutusten arviointia en pysty opinnäytetyönä tuottamaan, vaan tämän raportin tavoitteena on kuvailla asioita, toimenpiteitä ja asiantiloja, jotka vaikuttavat lapsien elämässä suhteessa toisiin haastateltaviin sekä aiempaan tutkimustietoon suomalaisista perheistä. Tavoitteena on tuottaa paikallista tietoa sateenkaariperheiden lapsien arkeen vaikuttavista asiantiloista ja avata tietä aiheen laajemmalle suomalaiselle tutkimukselle.

Alla oleva malli pyrkii kysymysten avulla avaamaan niitä keskeisiä näkökulmia, jotka tulisi ottaa huomioon arvioitaessa erilaisten päätösten vaikutuksia lapseen ja lasten elinoloihin. Mallia on kehitelty Ruotsin entisen lapsiasiamiehen, Louise Sylwanderin esittämän analyysirakenteen sekä Stakesissa kehitetyn ihmisiin kohdistuvan vaikutusten arvioinnin mallin pohjalta. Mallissa on kuusi osaa: 1) tietojen hankinta, 2) vaikutusten tunnistaminen, 3) tietojen käsittely, 4) vaikutusten ja vaihtoehtojen arviointi, 5) raportointi, 6) seuranta. (Taskinen 2006, 13.) Tein opinnäytetyön soveltaen tämän mallin pohjalta, sillä vaikutusten ja vaihtoehtojen sijaan työssäni käsitellään asiantiloja tietyllä hetkellä. Seurannan jätän jatkotutkimuksen kohteeksi.

Tarvetta työlle on, koska suomalaisia sateenkaariperheitä ei ole tähän mennessä vastaavalla lapsivaikutusten arvioinnin tietoperustaan pohjautuvalla tavalla tutkittu. Teema-alue on ajankohtainen ammattialalla tasa-arvoisen avioliittolain voimaantulon, adoptio-oikeuden laajentumisen ja äitiyslaista käytävän keskustelun sekä kirkon vihkimisoikeudesta käytävän keskustelun johdosta.

Lapsivaikutuksista sateenkaariperheissä on keskusteltu mediassa edellä mainituista näkökulmista, mutta suomalaista tutkimusta aiheesta on vähän. Tutkimukseni tuo uusia näkökulmia lapsivaikutuksista käytävään keskusteluun ja tulokset auttavat poistamaan sateenkaariperheiden arkeen liitettyä salaperäisyyttä. Ammatilliseen kehittymiseen työ liittyy, sillä lapsivaikutusten arviointi on sosiaali- ja terveysalan työväline sekä myös kirkollisessa käytössä. Siinä yhdistyvät niin kansainväliset sopimukset, kansallinen lainsäädäntö kuin monet yhteiskunnalliset interventiot yksittäisten perheiden arjessa.

Sosiaali- ja kirkonalan ammatillisuuteen kuuluu moninaisuuden ammattimainen kohtaaminen. Kohtaamisen mahdollistamiseksi tarvitaan tietoa. Tosiasia on, että sateenkaariperheissä elävien lasten määrä on kiihtyvässä kasvussa. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammatillaiset tulevatkin kymmenen vuoden kuluttua kohtaamaan sateenkaariperheet aivan uudenvuodensuhteissa. On tärkeää, että ammatillaiset valmistautuvat myös kohtaamaan sateenkaariperheissä elävien lasten erityistarpeet. (Jämsä i.a..) Tämä tutkimus ja sen tulokset auttavat osaltaan lisäämään tietoisuutta erilaisista perheistä.

2 LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI, JULKISHALLINTO JA KOHDERYHMÄ

Tässä luvussa kerron, mitä lapsivaikutusten arviointi on julkisen sektorin sekä kirkon viranomaisten työvälineenä, mitä eri arvioinnin muotoja on sekä mitkä ovat arvioinnin tavoitteet. Kerron myös YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksesta lapsivaikutuksen arvioinnin tekemiselle, lapsen etu -periaatteesta ja sen toteutumisesta, Suomen lainsäädännöstä arvioinnin oikeudellisena perustana sekä lapsen hyvä hoito ja kasvatusta -periaatteesta. Lisäksi tuon esille Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityispiirteitä lapsivaikutusten arvioinnissa.

Määrittelen lapsiin kohdistuvat välittömät ja välilliset vaikutukset sekä teemat tutkimukselle, perustelen laadullisen lähestymistavan työlle sekä tuon esille tietolähteitä arvioinnin tekemiseen. Määrittelen vielä, mitä ovat sateenkaariperheet ja mitä tarkoittaa ydinperhe sekä uusperhe sateenkaariperheiden kohdalla. Kerron myös eräästä suomalaisesta tutkimuskatsauksesta, jossa sateenkaariperheiden lapsien hyvinvointia on selvitetty ulkomaalaisten tutkimusten pohjalta.

2.1 Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi päätöksissä on työväline lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Se on osa ennakoarvioinnin perhettä, jossa eri ihmisryhmiin kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan eri nimillä, kuten sosiaalisten vaikutusten, terveysvaikutusten, sukupuolivaikutusten tai ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointeina. (THL 2015.)

Kirkon lapsivaikutusten arviointi on työkalu ja menetelmä, jolla punnitaan lasten edun näkökulmasta toimintaa ja päätöksentekoa. Tässä yhteydessä lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita. (Sakasti i.a.) Kirkonalan opiskelijana tutustuin tämän työn avulla lapsivaikutusten arviointiin työelämän työvälineenä.

Päätösten lapsivaikutusten arviointi on konkreettinen keino toteuttaa käytännössä YK:n lapsen oikeuksien sopimusta ja edistää kaikkien alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten ko-

konaisvaltaista hyvinvointia, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Samalla toteutetaan myös kirkon omien strategioiden ja kehittämissasiakirjojen tavoitteita. (Kirkkohallitus 2015, 6.)

Sekä julkisen sektorin että kirkon lapsivaikutusten arvioinnin eri muotoja ovat: 1) ennakoarviointi, jolloin suunnitteilla olevan päätöksen, toimenpiteen tai ohjelman todennäköisiä vaikutuksia lasten elämään arvioidaan ennen päätöksen toteuttamista, 2) prosessiarviointi, jolloin vaikutuksia ja toimeenpanon sujumista analysoidaan päätöksen, toimenpiteen tai ohjelman toteutuksen yhteydessä, 3) seuranta, jolloin selvitetään, miten aikaisemmin jo tehty päätös, toimenpide tai ohjelma on vaikuttanut lasten elämään. Päätösten vaikutusten seurannan avulla saadaan tärkeää tietoa uusien päätösten tueksi. (Taskinen 2006, 10; Kirkkohallitus 2015, 18.) Työni mukailee lapsivaikutusten seuranta-arviointia.

Kirkon lapsivaikutusten arviointi toimii ennakoarvioinnin välineenä. Ennakoarviointia tehdään myös julkisella puolella, koska päätösten vaikutusten tulee olla mahdollisimman hyvin tiedossa tehtäessä päätöksiä. Päätäjillä on näin mahdollisuus vertailla eri ratkaisuvaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia päätöstä tehdessään. Näin voidaan myös varautua negatiivisiin vaikutuksiin ja niitä voidaan lieventää, positiivisia vaikutuksia on mahdollista vahvistaa, ja päättäjillä on mahdollisuus vertailla eri ratkaisuvaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia päätöstä tehdessään.. (THL 2015; Kirkkohallitus 2015, 6, 15.) En pyri työllä päätöksentekoon, mutta tuon esille erilaisia arkeen vaikuttavia asiantiloja oululaisissa sateenkaariperheissä.

Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on tarkastella päätöksentekoa lapsen ja nuoren näkökulmasta ja pyrkiä löytämään parhaita ratkaisuja heidän hyvinvointinsa kannalta. Lapsivaikutusten arviointi edistää ja vahvistaa lasten ja nuorten oikeuksia, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Se toimii myös suunnittelun ja päätöksenteon apuvälineenä. Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on lisäksi auttaa seurakuntia ottamaan huomioon lasten ja nuorten näkökulma sekä päätöksenteossa että toiminnan suunnittelussa. (Sakasti i.a.) Tutkin työssä perheiden lapsien tutkimuksen hetkistä tilannetta ja pyrin tunnistamaan, mitkä asiantilat vaikuttavat lasten arkeen tutkimuksen perheissä.

2.2 Velvoittavuus arvioida lapsen etua

YK:n Lapsen oikeuksien komitea suosittelee erillisen lapsivaikutusten arvioinnin tekemistä, kun uutta lainsäädäntöä laaditaan tai toimeenpannaan. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen lapsen etu -periaate onkin pohjana lapsivaikutusten arvioinnille: ”*Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskettavat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu*”. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus kokonaisuudessaan antaa suuntaviivat sille, mikä on hyväksi lapselle. (Taskinen 2006, 6–9; Kirkkohallitus 2015, 6.) Lapsen oikeuksien sopimus kulkee koko työssä pohjavireenä, mutta keskityn työssä kuitenkin kansalliseen lainsäädäntöön.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi lapsivaikutusten arvioinnin oikeudellisena perustana yhteiskunnassa on Suomen lainsäädäntö. Julkisoikeudellisena toimijana Suomen perustuslaki velvoittaa myös kirkkoa. Yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen on kirjattu perustuslakiin. Se kieltää ilman hyväksyttävää perustetta asettamasta ihmisiä eri asemaan iän perusteella. Julkisen vallan tulee siksi edistää myös alle 18-vuotiaitten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. (Kirkkohallitus 2015, 16.) Jos esimerkiksi äänestysoikeutta ei vielä ole, lapsivaikutusten arviointi lapsen etua punnitessa tulee kyseeseen.

Lapsen etu toteutuu, kun YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja määräykset toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti. Lastensuojelulain neljännessä artiklassa konkretisoidaan lapsen etua seitsemän kriteerin avulla ja sitä voidaan arvioida sen mukaan, kuinka päätös turvaa lapselle: 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen, 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden, 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen, 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan, sekä 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. (Kirkkohallitus 2015, 17.) Haastattelukysymykset perustuvat pitkälti lasten tapaamisesta ja huollosta annettuun lain lapsen hyvä hoito ja kasvatusta -periaatteeseen, joten saadut tulokset liittyvät myös lapsen edun kriteereihin.

Koska tutkimuksen tavoitteena on kuvaaminen, vertaan tuloksissa haastattelujen vastauksia suhteessa aiempaan tutkimukseen referenssin vuoksi. Aiemman tutkimuksen saatavuuden vuoksi tämä myös rajasi kerättyä aineistoa. Koska en arvioi työssä lapsivaikutuksia, johtopäätöksissä esitän vain muutaman esimerkin lapsen edun kriteerien toteutumisesta.

Myös kuntalaissa säädetään ikää määrittelemättä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudesta ja nuorisolaki velvoittaa järjestämään lapsille ja nuorille mahdollisuuden osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi lastensuojelulaissa todetaan, että on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä. Perusopetuslaki sisältää myös vaatimuksia lasten osallisuuden ja kuulemisen turvaamisesta. (Kirkkohallitus 2015, 16.) Rajasin aihetta ja muotoilin tutkimuksen haastattelukysymykset pitkälti lapsivaikutusten arvioinnin tietoperustan sekä suomalaisen lainsäädännön lapsen hyvä hoito ja kasvatusta -periaatteen pohjalta.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous teki toukokuussa 2014 päätöksen lisätä kirkkojärjestykseen säännöksen lapsivaikutusten arvioinnista: pykälä lapsivaikutusten arvioinnista koskee hallinnollisia päätöksiä. Lapsivaikutusten arviointia suositellaan kuitenkin sovellettavaksi myös laajemmin kaikessa seurakunnan toiminnassa. Kirkkojärjestyksen 23. luvun täydentävien määräysten kolmannen artiklan mukaan kirkollisen viranomaisen on päätöksen valmistelussa lapsen edun edistämiseksi arvioitava ja otettava huomioon sen vaikutukset lapseen. Se viranomainen, joka käsittelee asiaa ensimmäisenä, tekee vaikutusten arvioinnin. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Kirkkojärjestyksen muutoksella halutaan vaikuttaa siihen, että lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi kirkossa ja yhteiskunnassa parane. Tavoitteena on: 1) edistää lapsen edun toteutumista kirkollisessa päätöksenteossa ja toiminnassa, 2) vahvistaa lasten mielipiteiden huomioimista ja lasten osallisuutta kirkon toiminnassa, 3) lisätä lapsen ihmisoikeuksien tunnettuutta kirkossa, 4) edistää kirkon oman teologisen tehtävän ja strategisten tavoitteiden toteutumista. Lapsivaikutusten arvioinnin perusteet nousevat sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta että kirkon omasta itseymmärryksestä, koska myös kirkon omista strategioista ja asiakirjoista löytyvät perustelut päätösten lapsivaikutusten arvioinnille ja lasten ja nuorten osallisuudelle. Niissä painotetaan osallisuuden kirkon luomista sekä jäsenyyden vahvistamista. (Kirkkohallitus 2015; 4–5, 14.) Koska en tee viranomaispäätöstä, pyrin

selvittämään lapsen toimintaan osallistumista kirkossa ja yhteiskunnassa sekä osallisuutta kirkon toiminnassa.

Kirkon erityispiirteenä voi pitää, että kirkkojärjestyksen säännös koskee päätösten lapsivaikutusten ennakoarviointia ja siksi lapsivaikutusten arviointi tehdään päätöksen valmisteluvaiheessa. Lapsivaikutusten arviointi on samalla tavalla osa normaalia päätöksen valmistelua kuin esimerkiksi päätösten taloudellisten vaikutusten tai ympäristövaikutusten arviointi. (Kirkkohallitus 2015, 8.)

2.3 Välittömät ja välilliset vaikutukset

Kriteereinä lapsivaikutusten arvioinnissa voidaan pitää lapsiin kohdistuvia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia. Lapsivaikutusten arvioinnin päätehtävänä on analysoida, mikä vaikutus ehdotuksella, suunnitelmalla, päätöksellä, lailla tai ohjelmalla on lapsiin suoraan tai välillisesti. Tärkeää siinä on myös selvittää, mitä etuja eri ryhmille tai millaisia erityisongelmia tai eturistiriitoja ehdotuksesta saattaa seurata. Millä tavoin mahdolliset kompensoivat toimenpiteet voitaisiin toteuttaa? Useimmiten lapsivaikutuksia arvioitaessa kysymykseen tulee laadullinen arviointi, jolloin huomiota kiinnitetään esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin, viihtyisyyteen, kokemuksiin ja arjen sujuvuuteen. Lapsikohtaisten yksilöllisten muutosten mittaamiseen on kehitetty standardoituja mittareita toistaiseksi vain satunnaisesti. (Taskinen 2006; 6–9, 12, 21.) Lähestyin tutkimuskysymystä lapsivaikutusten arvioinnin tietopohjalta laadullisesti ja analysoin perheiden arkeen vaikuttavia asiantiloja, jotka voisivat olla myös välittömiä ja välillisiä osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Toin esille johtopäätöksissä myös perheissä vaikuttavia kompensoivia toimenpiteitä. Koska standardoituja mittareita on vähän, sovelsin jo olemassa olevaa määrällistä tutkimusta asiantilojen tarkasteluun.

Analysoitavat teemat ja sisällöt ovat arvioinnin ajankohdasta riippumatta kuitenkin varsin samankaltaisia. Yleensä on tarpeen arvioida sekä lapsiin kohdistuvia 1) välittömiä vaikutuksia: vaikutukset terveyteen, ihmissuhteisiin, kuten vanhemmat, sisarukset, sukulaiset, kummivanhemmat, siviilikummivanhemmat, asumiseen, liikkumiseen, osallisuuteen ja osallistumiseen sekä tasa-arvoon; että 2) välillisiä vaikutuksia: esimerkiksi vaikutukset

perheen talouteen ja palveluihin, vaikutukset yhteisöön ja alueeseen sekä sosiaalisiin suhteisiin. (Taskinen 2006, 10; Kirkkohallitus 2015, 8.) Kuvattujen teemojen asiantiloista muodostuvat myös työn tulosten teemat.

Tärkeimpiä perustietolähteitä ovat asiakirjat, mahdolliset aikaisemmat suunnitelmat ja tilastot. Lapsivaikutusten arvioinnissa lisäksi olennaisia ovat lasten ja vanhempien haastattelut ja heille suunnatut kyselyt. Myös eri viranomaisten tiedot ja näkemykset on syytä kartoittaa. Yleensä mukana ovat sosiaali-, terveys- ja kouluviranomaiset, mutta monissa asioissa myös poliisilla, nuorisotoimella, seurakunnan työntekijöillä ym. saattaa olla keskeistä tietoa. (Taskinen 2006, 14; Kirkkohallitus 2015, 19.) Perustietolähteinä työssä käytin asiakirjoja, tilastoja sekä vanhempien haastatteluja.

2.4 Sateenkaariperheet

Sateenkaariperhe-käsitteellä tarkoitetaan monenlaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden lapsiperheitä. Tällaisia perheitä ovat esimerkiksi nais- ja miesparien lapsiperheet. Sateenkaariperhe-käsitteellä halutaan tuoda esille perheiden kirjoa. Yhdistävänä tekijänä sateenkaariperheissä on yleensä perheiden tarkka suunnittelu ja voimakas sitoutuminen lapsen elämässä mukana olemiseen. (Jämsä i.a..) Haastateltavat ovat naisparien lapsiperheitä.

Ydinperheeseen kuuluu kaksi vanhempaa ja yhteiset lapset. Ydinperheistä sateenkaariperheitä ovat esimerkiksi mies- ja naisparien perheet ja sellaiset heterosuhteen ympärille muodostuneet ydinperheet, joissa vähintään toinen puoliso on biseksuaalinen tai transihminen. Uusperheessä mies- tai naisparilla on lapsia jommankumman tai molempien puolisoitten edellisistä liitoista, yleensä heteroavioliitoista. (Jämsä i.a..) Haastateltavista löytyy yksi ydinperhe ja kaksi uusperhettä.

Suomalaista tutkimusta yksinomaan suomalaisista sateenkaariperheistä lapsivaikutuksien arvioinnin tietopohjaan pohjautuen ei ole, mutta sosiaali- ja terveysministeriö on esimerkiksi arvioinut lasten hyvinvointia sateenkaariperheissä Tytti Solantauksen (2003) tutki-

muskatsauksen, Tutkimuskatsaus sateenkaariperheissä elävien lapsien kehityksestä ja hyvinvoinnista, avulla. Katsauksen mukaan perherakenne ja vanhempien sukupuoli eivät näytä olevan erityisen tärkeitä lapsen kehityksessä. (Solantaus 2003.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuskatsauksen (2003) meta-analyysin johtopäätöksenä on, että lapsen sosiaalisen sukupuolen kehittymiselle isän poissaololla ei ole suurta merkitystä. Sillä ei näytä olevan lainkaan vaikutusta tyttöjen feminiiniseen kehitykseen, mutta tietyissä tilanteissa vanhempien poikien aggressiivinen käyttäytyminen lisääntyy. Ei voida kuitenkaan sanoa, onko varsinainen vaikuttaja isän poissaolo, vai siitä seuranneet olosuhteet. Tutkimukset eivät myöskään koske tilanteita, joissa isä puuttuisi kokonaan, kuten on sateenkaariperheiden äitien kasvattamissa perheissä, joissa lapsi on syntynyt keinoalkuisen hedelmöityksen avulla. (Solantaus 2003.) Selvitin kysymyksissä myös isän tapaamista, jos kysymys koski perhettä.

3 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tarkoituksena on kuvata haastateltavien perheiden arkeen vaikuttavia asiantiloja. Tutkimus rakentuu lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tietoperustaan, jossa lapsen edun tarkastelu tulee kyseeseen. Suomalaisessa lainsäädännössä lapsen hyvä hoito ja kasvatusta on määritelty lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (1983) 1 artiklassa:

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Perustin haastattelukysymykset pitkälti tähän artiklaan ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjan määrittelyihin tästä laista, koska molemmat näistä määrittelevät laajasti myös lapsen etua suomalaisessa viitekehyksessä.

3.1 Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät

Kohderyhmänä ovat oululaiset sateenkaariperheet. Käytin haastateltavina ammatillisista yhteyksistä tuttuja perheitä sekä erästä työhöni sattumalta ehdotettua perhettä. Luvat haastatteluihin hankittiin kirjallisesti sähköpostilla ja puhelimitse.

Menetelmänä on kvalitatiivinen tutkimus lomakehaastattelulla. Kvalitatiivisella tutkimuksella saadaan parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiin, koska tärkeää työssä on ai-

neiston laatu ja koska aineistot ovat pieniä. Lomakehaastattelulla pystyin parhaiten hallitsemaan haastattelua ja saamaan vastauksia juuri niihin tutkimuskysymyksiin, joita tutkin. Analysoin saatavaa aineistoa induktiivisen päättelyn avulla ja nostin yksityiskohtaisesti merkityksellisiä teemoja aineistosta ja tein päätelmiä niiden pohjalta. Esitän referenssinä tuloksia myös aikaisemmasta tutkimuksesta suomalaisista perheistä liittääkseni työni tulokset laajempaan keskusteluun perheiden arjesta. Aiempi tutkimus auttoi myös rajaamaan aineistoa suomalaisessa tutkimuksessa tärkeäksi koettujen asioiden tarkasteluun. Tuloksiin otin haastatteluista mukaan pääosin vain sellaisia tekijöitä, joista on aiempaa tutkimusta, jotta työn tulokset keskustelisivat aiemman tutkimuksen kanssa.

Haastattelujen hallitseminen tavoitteiden mukaisesti lomakehaastattelun avulla oli haastavaa, koska vastauksia sai oikeastaan vain niihin tutkimuskysymyksiin, joita kysyin haastattelutilanteessa. Lisäksi kaikki laatimani haastattelukysymykset eivät esimerkiksi vastanneet täysin perheen 3 tilannetta, koska heidän perheessään ei ole esimerkiksi isää lainkaan. Kysymyksiä olisi voinut laatia ydinperhettäkin ajatellen.

Haastattelutilanteet olisivat voineet olla kontrolloidumpia tavoitteiden toteutumiseksi. Yhdessä haastattelussa oli paikalla äiti, toisessa äiti sekä sosiaalinen vanhempi ja kolmannessa kaksi äitiä ja heidän lapsensa Lapsen läsnäololla saattoi olla vaikutusta aineiston laatuun. Lisäksi haastattelujen tarkentavat kysymykset olivat erilaisia, mikä vaikuttaa vastauksiin.

3.2 Haastattelukysymykset

Haastattelun alussa kysyin muutamia demografisia tietoja, kuten lasten ikä, sukupuoli, etninen tausta sekä muut mahdolliset vanhemmat, haastateltavien erottelemiseksi toisistaan sekä sen varalta, että analysoitaessa esimerkiksi iällä olisi merkitystä lasten arjen kannalta. Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin alussa vielä lisäksi, milloin oli mahdollinen ero, kuka on biologinen äiti ja missä mahdollinen isä asuu.

Seuraavassa esittelen muotoilemiani haastattelukysymyksiä sekä teoriaa, jonka pohjalta kysymykset ovat muotoutuneet:

1. Millainen huoltomuoto lapsillanne on? (yhteishuolto, yksinhuolto, oheishuolto, sijaishuolto)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2016) määrittelee lapsen huoltoa lastensuojelun käsikirjassa, että huoltomuotoja on neljä: yhteishuolto, yksinhuolto, oheishuolto tai sijaishuolto (THL 2016 a). Ensimmäisessä kysymyksessä pyysinkin perheitä kuvailemaan lapsiensa huoltajuutta.

2. Kenen luona lapsenne asuvat? (Entä vuoroasuminen?) Kuinka asuminen ja lapsen arkeen kuuluvat asiat järjestyvät? Lapsen mahdollisuus omaan tilaan? Vietättekö paljon aikaa yhdessä? Minkälaiset suhteet lapsiin? Minkälaiset vanhempien keskinäiset suhteet?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2016) lastensuojelun käsikirjassa määritellään myös lapsen edun toteutumista asumisesta päätettäessä (THL 2016 a). Stakesin julkaisussa (2006) määritellään välittömäksi lapsiin kohdistuvaksi arjen sujuvuuteen liittyväksi vaikutukseksi lapsen mahdollisuus omaan tilaan sekä perheen yhteinen ajankäyttö. Julkaisu määrittelee välittömäksi ihmissuhteisiin liittyväksi vaikutukseksi lapsen suhteet vanhempiinsa (Taskinen 2006, 17.) Toisessa kysymyksessä kysyinkin arkeen kuuluvien asioiden järjestymistä, koska asuminen tulisi järjestää arkeen kuuluvien asioiden kannalta parhaalla tavalla. (THL 2016 a.)

Koska en haastatellut lapsia, kysyin vanhempien suhteita lapsiinsa. Kysyin myös vanhempien keskinäisistä suhteista, koska sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskatsauksen (2003) mukaan lasten kehityksen vaikeuksiin vaikuttavat samat tekijät niin eri sukupuolta olevien vanhempien kuin samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä: ongelmat perheen ihmissuhteissa ja erityisesti vanhempien keskinäisissä väleissä, vanhempien mielen-terveyden häiriöt, vanhemmuuden pettäminen ja perheen taloudellisen tilanteen romah- taminen. (Solantaus 2003).

3. Missä lapsenne ovat kirjoilla?

Tätä kysyin, koska saman lastensuojelun käsikirjan mukaan lapsen koulu, koulukuljetukset ja oikeus päivähoitopaikkaan määräytyvät asuinkunnan mukaan (THL 2016 a). Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin lisäksi, ovatko lapset muuttaneet ja minkä ikäisinä, koska paikasta toiseen siirtyminen on arjen sujuvuuteen liittyvä välitön vaikutus (Taskinen 2006, 17).

4. Missä lapsenne olivat kirjoilla päivähoiton, koulun aikaan, minä vuosina?

Tätä kysyin, koska lapsi on saattanut olla päivähoiton ja koulun aikaan kirjoilla eri kunnassa. Aikaa kysyin, koska sillä saattaa olla merkitystä palveluiden kannalta. Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin vielä lisäksi, minkä ikäisinä lapset aloittivat päivähoiton, jos aloittamisiällä tai vuodella olisi merkitystä.

5. Tapaako lapsi vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu? Tapaamissopimus? Millainen? Kuinka usein tapaa? Yhteydenpito? Miten huomioidaan lapsen ikä, koulu, päivähoito, harrastukset ja vanhempien kotien välinen etäisyys? Millainen suhde vanhempiin, onko erityisiä vaikeuksia?

Lastensuojelun käsikirjassa kuvataan lapsen oikeutta pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Käsikirjassa kuvataan myös tapaamissopimusta, joka voi olla ikäkausille porrastettu, määräaikainen, viikkorytmiperustainen tai muuta vastaavaa. Sopimuksessa on syytä huomioida myös lapsen ikä, koulu, päivähoito, harrastukset ja vanhempien kotien välinen etäisyys. Yhteydenpidon voi myös määritellä tapaamissopimuksessa. (THL 2016 a.) Erityisistä vaikeuksista kysyin lapsen vuorotellen vanhempiensa luona asumisen vuoksi. Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös, onko tapaamissopimus lastenvalvojan vai tuomioistuimen vahvistama ja oliko tapaus riittävä, koska tapaamissopimus voidaan vahvistaa molempien kautta (THL 2016 a).

6. Miten yhteiskunta tukee lastenne kasvatusta ja huolenpitoa?

Lastensuojelun käsikirjassa kerrotaan, että vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja huoltajilla. Käsikirjan mukaan lastensuojelulain 2 artiklassa korostetaan, että yhteiskunnan on riittävän varhain pyrittävä tukemaan vanhempia tässä tehtävässä ja tarjottava perheelle tarpeellista apua. Käsikirjassa korostetaan ehkäisevässä lastensuojelussa erityisesti äitiys- ja lastenneuvoloiden ja muun terveydenhuollon, päivähoiton, koulun ja nuorisotyön mahdollisuuksia edistää ja turvata lapsen kasvua ja kehitystä. (THL 2016 d.)

7. Onko perheessänne mielenterveyden häiriöitä?

Tätä kysyin, koska Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuskatsauksen (2003) mukaan lasten kehityksen vaikeuksiin vaikuttavat esimerkiksi vanhempien mielenterveyden häiriöt (Solantaus 2003).

8. Onko perheenne ollut lastensuojelun asiakkaana?

Stakesin julkaisun (2006) mukaan suurissa väestöryhmissä voidaan käyttää laadullisten analyysien lisäksi myös määrällisiä selvityksiä, jotka voivat koskea esimerkiksi lastensuojelun asiakkuutta (Taskinen 2006, 12). Lastensuojelun käsikirjan lapsi- ja perhekoh- taiseen lastensuojeluun kuuluvat avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huos- taanotto, sijaishuollon järjestäminen sekä jälkihuolto. (THL 2016 d.)

9. Millaiset ovat lapsen mahdollisuudet leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toi- mintaan? Lasten keskinäiset suhteet? Omaehtoinen liikunta?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla, kuten esimerkiksi riittävillä mahdollisuuksilla leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan (THL 2016 d). Stakesin julkaisu mää- rittelee lasten keskinäiset suhteet lapsiin kohdistuvaksi välittömäksi ihmissuhteisiin liit- tyväksi ja omaehtoisen liikunnan välittömäksi asumiseen ja liikkumiseen liittyväksi vai- kutukseksi. Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös, kuinka paljon reipasta

liikuntaa lapset harrastavat ja miten tilanne on ollut aikaisemmin, koska omaehtoinen liikunta on asumiseen ja liikkumiseen liittyvä välitön lapsiin kohdistuva vaikutus. (Taskinen 2006, 17.)

10. Millaisia päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta tai muu lähiympäristö ovat arjen ympäristöinä? Turvallisuus, esteettömyys?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan hyvinvointiin ja lapsen kehitykseen on suuri vaikutus sillä, millaisia arjen ympäristöt, kuten päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta tai muu lähiympäristö ovat (THL 2016 d). Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös etäisyyttä päivähoidosta ja koulusta.

11. Miten koulutus vastaa lasten taipumuksia ja toivomuksia?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus (THL 2016 a).

12. Kiusataanko lastanne?

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskatsauksessa (2003) viitataan Taskerin ja Golombokin (1995) tutkimukseen, jonka mukaan sateenkaariperheiden äitien luona kasvaneet ja eri sukupuolta olevien vanhempien luona kasvaneet nuoret eivät eronneet toisistaan kiusaamiskokemusten määrän suhteen. Sateenkaariperheiden äitien luona kasvaneita lapsia, erityisesti poikia, oli kuitenkin kiusattu enemmän kuin muita omaan seksuaalisuuteen liittyvillä asioilla. (Solantaus 2003.)

13. Millainen lähiympäristönne on liikenneratkaisujen osalta?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan lähiympäristö vaikuttaa lapsen kehitykseen ja liikenneratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai kaventavat niitä (THL 2016 d).

14. Millaista on teidän kurinpito ja valvonta?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lasta ei kuitenkaan saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. (THL 2016 d.) Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös kotiintuloajoista sekä ruutuajasta.

15. Käyttekö töissä? Liittykö työssä käymiseen kotoa poissaoloa?

Lastensuojelun käsikirjan mukaan vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai kaventavat niitä (THL 2016 d). Työllisyystilanne vaikuttaa myös välillisesti perheen talouteen ja palveluihin. Toisessa ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös iltapäiväkerhossa käymisestä ja yksin kotona olemisesta, koska ne ovat arjen sujuvuuteen liittyviä välittömiä lapsiin kohdistuvia vaikutuksia. (Taskinen 2006, 17–18.)

16. Oletteko saaneet asumistukea lasten aikana? Millainen taloudellinen tilanteenne on ollut?

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskatsauksen (2003) mukaan lasten kehityksen vaikeuksiin vaikuttavat esimerkiksi perheen taloudellisen tilanteen romahtaminen. (Solantaus 2003). Asumistuen nauttiminen viestii myös perheen varallisuudesta.

17. Onko lapsillanne omia tuloja?

Kysymys pohjautuu lasten mahdollisuuksiin osallistua päätöksentekoon, jotka kuuluvat välittömiin vaikutuksiin osallistumisessa. (Taskinen 2006, 18).

18. Onko lapsenne itsenäistynyt? Osallistuuko päätöksentekoon?

Stakesin julkaisun (2006) mukaan lapsen etua voidaan arvioida sen mukaan, miten eri toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapselle itsenäistymisen ja kasvattamisen vastuullisuuden. Välitön vaikutus on lapsen osallistumisen mahdollisuuksilla päätöksentekoon. Toi-

sessä ja kolmannessa haastattelussa kysyin myös lasten mahdollisuuksista vaikuttaa os-topäätöksiin, koska päätöksentekoon osallistumisella on välitön lapsiin kohdistuva vaikutus. (Taskinen 2006; 6, 18.)

19. Kuuluuko lapsenne johonkin uskonnolliseen yhteisöön?

Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun laatusuosituksen (2014) mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen (STM 2014).

20. Äänestääkö lapsenne vaaleissa?

Valitsin kysymyksen lähtökohtaisesti äänestysikään päässeitä lapsia varten, mutta myös sen tiedusteluun, kuinka kiinnostuneita lapset ovat vaikuttamaan asioihin omalla toiminnallaan. Kysymys pohjautuu lasten päätöksentekoon osallistumismahdollisuuksiin, jotka kuuluvat välittömien vaikutuksien osatekijöihin.

Koska mahdollisuudet vaikuttaa seurakunnassa äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden kautta eivät toteudu alle 16-vuotiaiden kohdalla, tarvitaan sen varmistamiseksi muita tapoja. Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen sekä mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä asioihin tukevat positiivisen ja terveen minäkuvan kehittymistä ja vahvistumista. (Kirkkohallitus 2015, 14.)

3.3 Analyysi

On tärkeää valita sellaiset analysointimenetelmät, jotka kerättyä aineistoa vastaavat. Haastatteluaineistot ovat yleensä pieniä, ja niitä voidaan analysoida ainoastaan laadullisesti. Esimerkiksi teemoittelua voidaan soveltaa, jolloin laadullinen aineisto ryhmitellään erilaisten aihepiirien alle. Yksittäisten teemojen esiintymistä on näin mahdollista vertailla. Usein on helppo luetella suuri määrä mahdollisia vaikutuksia. Lopulliseen analyysiin voidaan kuitenkin yleensä ottaa vain osa suuresta aineistosta. Arviointiin on syytä

poimia mukaan alustavasta listasta vain sellaisia tekijöitä, joilla näyttäisi olevan merkitystä eniten. Analyysiin kannattaa ottaa mukaan myös sellaisia kohtia, jotka ovat useamman tahon vastauksissa esille nousseet, tai jotka ovat tuottaneet ristiriitaisia näkemyksiä eniten. (Taskinen 2006, 19–20.)

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin analysointia varten. Tunnistin aineistosta kysymys kysymykseltä edeten haastateltujen esille tuomia lapsiin vaikuttavia asioita ja tutkin määrällistä tutkimusaineistoa muista lähteistä sekä osoitin määrällistä tutkimustuloksia havaintojeni tueksi. Teemoittelin havainnot työssä lapsivaikutusten arvioinnin tietopohjan mukaisten teemojen alle ja hain haastatteluista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä yksittäisissä haastatteluissa esille nousseita havaintoja.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Alla olevassa teemoittelussa on perheiden arkeen vaikuttavien asiantilojen kuvaamista kolmen perheen, perheiden 1, 2 ja 3 haastatteluihin sekä tutkimustietoon perustuen. Teemoittelussa kuvataan sekä haastateltujen suhteutumista laajempiin otoksiin väestöstä että haastateltujen suhteutumista keskenään.

Perhe 1: Nainen 36 v. (biologinen äiti), naisystävä 49 v. (ollut lasten elämässä 4,5 v.), isä 38 v. (ex-puoliso), poika 10 v. ja tyttö 7 v., suomalaisia.

Perhe 2: Äiti 40 v., sosiaalinen vanhempi 31 v., isä (ex-puoliso tammikuusta 2008 alkaen, etävanhempi), poika 14 v. ja tyttö 12 v., suomalaisia. Lapset eron aikaan 3 v. ja 6 v. Isä muuttanut 2 v. sitten Englantiin.

Perhe 3: Nainen 48 v. (biologinen äiti), nainen 57 v. (toinen äiti), tyttö 6 v., suomalaisia. Yhdessä haettu hedelmöityshoito.

4.1 Välittömät vaikutukset

Analysoitavia teemoja on lapsivaikutusten arvioinnin tietopohjan perusteella viisi: 1) ihmissuhteet, 2) arjen sujuvuus, asuminen ja liikkuminen, 4) osallistuminen sekä 5) vaikutukset perheen talouteen ja palveluihin. Teemojen sisällöt ovat asiantiloja, joista suurin osa voisi olla välittömien ja osa välillisten vaikutusten osatekijöitä. Uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistumisen käsittelen erillisenä asiana. Tässä aluvussa esittelen havaintoja välittömien vaikutuksien osatekijöistä.

Teema 1: Ihmissuhteet

Alla teeman 1 kuvaus haastatteluihin sekä tutkittuun tietoon perustuen. Teemoihin sisältyy myös pienempiä osa-alueita, jotka on kuvattu alempana.

Suhteet vanhempiin

Lapsenhuoltolain periaatteena on, että parhaiten lapsen etu toteutuu, kun vanhemmat vastaavat lapsensa huollosta yhdessä (THL 2016 a). Vuonna 2015 sopimuksia lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta 0–17-vuotiaista oli koko maassa 4,4 prosenttia ja Oulussa 4,3 prosenttia ja Turussa 6,2 prosenttia (Sotkanet.fi i.a. a). Haastatellun 1 perhe sekä haastateltujen 2 perhe lukeutuvat edellisiin ja vastaavat järjestelyt lapsen huollosta koskevat noin joka 20:tä lasta. Perhe 2 ei ole noudattanut tapaamissopimusta, koska molemmat osapuolet olisivat halunneet siihen maininnan vuoroasumisesta.

Lapsen asuinpaikkaa harkittaessa on tärkeää ottaa huomioon, kuinka asuminen ja lapsen arkeen kuuluvat asiat parhaiten käytännössä järjestyvät. Vanhemmat voivat tehdä sopimuksen lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Jos sopimus ei ole lapsen edun vastainen, lapsen asuinkunnan lastenvalvoja vahvistaa sen. Lainvoimaltaan vahvistettu sopimus vastaa tuomioistuimen antamaa ratkaisua. (THL 2016 a.) Perheiden 1 ja 2 sopimukset ovat vahvistettu, joten sopimuksen mukaiset järjestelyt ovat lapsen edun mukaisia. Huomattavaa on, että perhe 2 ei noudata tapaamissopimusta.

Väestöliiton julkaisussa viitataan Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskusten Tilastoraporttiin Muuri (1999), jonka mukaan Suomessa eron jälkeinen äidin yksinhuoltajuus toteutuu 19 prosentissa perheistä, ja lähes 80 prosenttia lapsista on vanhempiensa yhteishuollossa (Broberg 2010, 31). Haastatellut perheet 1 ja 2 lukeutuu suurimpaan osaan eron jälkeisistä perheistä, joissa on yhteishuoltajuus.

Asia voidaan viedä lapsen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan käräjäoikeuden ratkaistavaksi, jos vanhemmat eivät pääse keskenään sovintoon lapsen huoltoon, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa (THL 2016 a). Yleisissä alioikeuksissa käsiteltyjen huoltoriitojen kokonaismääräksi voidaan arvioida noin 2 000 tapausta vuodessa. Riitaisien tapausten osuus on noin 70 prosenttia kaikista käräjäoikeuksissa varsinaisasioina käsitellyistä lapsen huoltoon ja tapaamisoikeutta koskevista asioista. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2006.) Perheen 1 lasten huoltoriita kuuluu suureen osaan riitaisia tapauksia. Haastateltu perhe 2 ei kuulu riitaisiin huoltoriitatapauksiin.

Sanna Rantahäli viittaa kandidaatin työssään Poijulaan (2016), jonka mukaan noin 11–13 prosenttia eroperheistä päätyy vuoroasumisratkaisuun (Rantahäli 2016, 7). Haastateltu perhe 2 on lukeutunut eroperheisiin, joissa on epävirallisesti vuoroasumisratkaisu. Hannariikka Linnavuoren tutkimuksen tutkittavista 70 prosenttia piti vuoroasumista, 6–7 päivää 14 päivästä, parhaana asumismuotona. Suurin osa piti sitä sopivimpana kolmannelta ikävuodesta lähtien. (Linnavuori 2007, 36.) Haastateltu perhe 2 ei pitänyt 6–7 päivän mittaista vuoroasumista parhaana 3–4-vuotiaalle työlle tämän oireilun takia. Perhe vaihtoi jaksot kahden viikon jaksoihin, jotta muutospäiviä tulisi vähemmän.

Tilastokeskus lainaa Brobergin ja Hakovirran (2005) tekemää selvitystä, jonka mukaan yli 70 prosenttia yhden huoltajan perheissä ja uusperheissä asuvista lapsista tapaa etävanhempansa vähintään kerran kuukaudessa, noin neljännes tapaa vanhempansa viikoittain ja neljä prosenttia päivittäin (Tilastokeskus 2014 a). Perheen 1 lapset lukeutuvat uusperheiden lasten enemmistöön etävänhemman tapaamisessa.

Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen (2002) mukaan ”10–14-vuotiaista lapsista, jotka ovat vastanneet tutkimuksen etävänhemman tapaamista koskeviin kysymyksiin, noin kahdeksan kymmenestä on tavannut vanhempansa vähintään joka kuukausi” (Tilastokeskus 2014 a). Perheen 1 poika kuuluu enemmistöön ikäisistään lapsista, jotka tapavat isäänsä kuukausittain. Lapset tapavat isäänsä kuukausittain. Haastatellun perheen 2 lapset eivät tapaa etävanhempaa perheen 1 lasten tavoin joka kuukausi.

”Lapsen tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen tapaamisoikeuden turvaaminen on kummankin vanhemman vastuulla.” (THL 2016 a.) Linnavuori viittaa tutkimuksessaan Kartovaaraan & Säkkiseen (2007), joiden mukaan isästään erossa asuu yli 200 000 lasta. Matka etävänhemman luo on keskimäärin yli 50 km. Etävänhempi asuu kolmen kilometrin säteellä noin neljäsosalla lapsista. (Linnavuori 2007, 12.) Lasten etäisyys isästään on kasvanut yli keskimääräisen haastatellun 1 perheessä sekä haastateltujen 2 perheessä.

Väestöliiton tutkimuksen mukaan pienen ryhmän muodostavat taloudellisesti osallistuvat isät (6 %), jotka ovat osallistuneet lapsen kuluihin lapsen kanssa asuvan äidin arvion mukaan tyydyttävästi, mutta jotka eivät tavanneet lasta säännöllisesti. Noin neljäsosa isistä

ei ole sitoutunut taloudelliseen eikä sosiaalisen vastuuseen. Vain runsaalla 10 %:lla sitoutumattomien etävanhempien ryhmässä on ollut jollakin tavalla toimivat suhteet entiseen puolisoonsa. (Broberg 2010, 154–155.) Haastateltu perhe 2 lukeutuu 6 prosentin ryhmään, joissa isät osallistuivat taloudellisesti, mutta tapaavat lapsia epäsäännöllisesti, koska isät asuvat ulkomailla.

”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä” (THL 2016 a). Vuonna 2013 vanhemmuuden puutetta 8. ja 9. luokan oppilaista oli koko maassa 18,6 prosenttia, Oulussa 17,7 prosenttia ja Turussa 17,9 prosenttia. Vuonna 2013 keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa 8. ja 9. luokan oppilaista koko maassa oli 8,2 prosenttia, Oulussa 8,6 prosenttia ja Turussa 7,6 prosenttia. (Sotkanet.fi i.a. b.)

Vanhemmuuden puute koskee vajaata viidennettä hieman vanhemmista lapsista kuin haastatellun 1 perheen lapset ovat, joten lapsiin keskittymisen vähyys on Suomessa laajempikin ongelma. Haastatellussa perheessä 2 saattaa olla perheen 1 tavoin vanhemmuuden puutetta, koska perheen 2 isä ei pidä lapsien kanssa sovituista asioista kiinni ja perheen 1 äiti kokee, että lapsiin tulee keskityttyä liian vähän. Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa hieman vanhemmilla lapsilla koskevat vajaata kymmenesosaa, ja perheen 1 poika saattaa lukeutua näihin. Haastatellun perheen 2 pojan suhde sosiaaliseen vanhempaan on perheen 1 pojan tavoin jännitteinen. Haastatellulla perheellä 2 on havaittavissa keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, koska perheen 2 poika ei kerro asioistaan vanhemmilleen.

Lasten keskinäiset suhteet ja ryhmäytyminen

Keskimäärin uusperheissä on hieman enemmän lapsia kuin lapsiperheissä yleensä. Lapsiluku oli keskimäärin 2,09. Noin 60 prosenttia lapsista on [biologisen] äidin mukanaan tuomia lapsia. Samalla tasolla osuus on pysynyt jo neljännesvuosisadan. (Tilastokeskus 2015.) Perheessä 1 ja 2 on kaksi lasta ja he ovat biologisten äitien mukanaan tuomia.

Eri-ikäisten luonteva yhdessäolo

Vuonna 2015 kaikkiaan 245 650 lasta oli varhaiskasvatuksessa. Alle yksivuotiaista päivähoitossa oli 0,7 prosenttia, yksivuotiaista 28 prosenttia ja kaksivuotiaista jo 54 prosenttia. (THL 2016 b.) Haastattelun 1 lapset ovat aloittaneet päivähoiton samassa iässä kuin noin neljäsosa ikäluokastaan. Haastattelun perheen 2 lapset sekä perheen 3 lapsi ovat aloittaneet päivähoiton yli kaksivuotiaina, jolloin samasta ikäluokasta päivähoitossa on jo yli puolet.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana perhepäivähoidon osuus on laskenut tasaisesti. Vuonna 2015 kunnallisen perhepäivähoidon osuus oli 11 prosenttia (THL 2016 b). Perheen 1 lapset ovat kuuluneet tähän ryhmään muutama vuosi aiemmin.

Marika Aho ja Laura Ritolahti viittaavat opinnäytetyössään Spetsiin ja Laitiseen (2014), joiden mukaan prosenttiluvut yksinäisten nuorten määristä vaihtelevat hiukan lähteestä riippuen, mutta keskimäärin joka kymmenes nuori kokee yksinäisyyttä (Aho & Ritolahti 2016, 1). Haastattelun perheen 2 poika on kokenut jossain vaiheessa yksinäisyyttä.

Teema 2: Arjen sujuvuus

Alla teeman 2 kuvaus haastatteluihin sekä tutkittuun tietoon perustuen. Tähänkin teemaan sisältyy myös pienempiä osa-alueita, jotka on kuvattu alempana.

Paikasta toiseen siirtyminen

Tilastokeskuksen (2016) mukaan vuonna 2014 noin 6 prosenttia 0–4-vuotiaista lapsista ovat muuttaneet Suomen sisällä vuonna 2014 (Moisio et. al. 2016, 28). Vuonna 2014 pienten lasten muuttaminen koski noin joka 20:tä. Perheen 1 poika sekä perheen 2 lapset muuttivat pienenä lapsena. Tilastokeskuksen (2016) mukaan vuonna 2014 noin 3 prosenttia 5–9-vuotiaista lapsista ovat muuttaneet Suomen sisällä vuonna 2014 (Moisio et. al. 2016, 28). Haastattelun perheen 2 poika on muuttanut 6-vuotiaana.

Kansallisen syntymäkohortin 1987 mukaan vuonna 1987 syntyneistä 55 prosenttia olivat muuttaneet 1 – 3 kertaa peruskoulun päättymiseen mennessä. (Moisio et. al. 2016, 35). Haastatellun perheen 2 tyttö on muuttanut kaksi kertaa ja poika kolme kertaa. Kansallisen syntymäkohortin 1987 mukaan vuonna 1987 syntyneistä 23 prosenttia eivät olleet muuttaneet yhtään kertaa peruskoulun päättymiseen mennessä. (Moisio et. al. 2016, 35). Perheen 3 lapsi ei ole muuttanut yhtään kertaa.

”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus” (THL 2016 a). Tilanne muuton jälkeen on käytännössä se, että perheet kuljettavat päivähoitoikäiset lapset uudelta alueelta muihin kaupunginosiin päivähoitoon ja yleensä oman alueen päiväkotiin pääsee murto-osa alueen lapsista. Tilanteesta kertoo myös se, että kyselyn mukaan kahden uuden alueen perheet kuljettavat lapsia päivähoidossa ainakin 24 muussa kaupunginosassa. (Savolainen 2007, 11.) Haastateltu 1 mainitsee myös tuona aikana yleisimminkin koetun pitkän välimatkan ikävä asiana päivähoidossa. Haastateltu perhe 2 mainitsee perheen 1 taivoin, että heidän on täytynyt viedä lapset autolla päivähoitoon pitkän matkan takia.

Yksityisyys

On tärkeää ottaa huomioon lapsen asuinpaikkaa harkittaessa, kuinka asuminen ja lapsen arkeen kuuluvat asiat parhaiten käytännössä järjestyvät (THL 2016 a). Nuorisotutkimusseuran Lasten mediabarometrin 2013 kyselytutkimuksen mukaan 56 prosentilla lapsista on ollut kotona oma huone ja 26 prosenttia lapsista on jakanut sisarusten kanssa huoneen (Suoninen 2014, 7). Haastatellun 1 lapset, perheen 2 lapset sekä perheen 3 lapsi lukeutuvat suureen osaan lapsia, joilla on oma huone.

Harrastusmahdollisuudet

39 prosenttia suurituloisten perheiden lapsista soittaa jotain soitinta. Soittavien osuus keskituloisten lapsilla on 36 ja pienituloisten lapsilla 29 prosenttia. (Tilastokeskus 2013.) Perheen 3 lapsi kuuluu noin kolmasosaan lapsista, jotka soittavat jotakin soitinta.

Perheen yhteinen ajanvietto

Vuonna 2013 keskimäärin 78 prosenttia yhden tai kahden lapsen äideistä on ollut työllisiä. Vuonna 2013 kaikista kahden huoltajan lapsiperheistä 68 prosentissa molemmat vanhemmat olivat työllisiä. 74 prosentissa kahden huoltajan perheistä molemmat vanhemmat ovat työllisiä nuorimman lapsen ollessa 3–6-vuotias ja kouluikäisten lasten vanhemmista heitä on jo 82 prosenttia. (Tilastokeskus 2014 b.) Haastateltu 1 kuuluu viidennekseen kahden lapsen äideistä, jotka eivät käy töissä. Perhe 1 kuuluu noin viidennekseen kouluikäisten lasten perheistä, joista yksi tai ei kumpikaan vanhemmista käy töissä, koska naisystävä on työllinen. Haastatellun perheen 2 äiti kuuluu noin 78 prosenttiin kahden lapsen äideistä, jotka ovat työllisiä. Haastatellun perheen 1 ja 2 äiti tai uusi kumppani on työllinen. Perheiden 2 ja 3 äidit kuuluvat noin 78 prosenttiin työllisistä yhden tai kahden lapsen äideistä. Haastatellun perheen 3 äidit kuuluvat lisäksi 74 prosenttiin kahden huoltajan perheistä, joissa molemmat vanhemmat ovat työllisiä lapsen ollessa 6-vuotias.

Kolmasluokkalaisista sekä heidän vanhemmistaan kootun tutkimusaineiston perusteella 65,8 prosenttia vanhemmista ei ollut koskaan työn vuoksi yötä poissa kotoa (Vasikkaniemi 2013, 58). Perheen 3 vanhemmat eivät lukeudu näihin, koska toinen heistä käy silloin tällöin lyhyillä työmatkoilla. Vuonna 2008 etätyötä on sanonut tekevänsä yhteensä 8 prosenttia palkansaajista. Työolotutkimuksen mukaan päätyöhönsä liittyviä töitä kotonaan joskus tai osittain on tehnyt 34 prosenttia palkansaajista. (Sirkiä 2009.) Perheen 3 toinen äiti on tehnyt etätyötä kotona. Findikaattori (2017) viittaa Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen, jonka mukaan vuonna 2015 naispalkansaajista osa-aikaisia oli 19 prosenttia (Findikaattori 2017). Perheen 3 toinen äiti on töissä lyhennetyllä työajalla.

Lasten kanssa ajan viettäminen on säilyttänyt tai jopa vahvistanut asemaansa: kymmenen prosenttia äideistä olisi halunnut lisää aikaa olla lasten kanssa vuonna 1999 samoin kuin vuonna 2010 (Miettinen & Rotkirch 2012, 93). Perheen 1 äiti kuuluu niihin 10 prosenttiin, jotka kokevat viettävänsä liian vähän aikaa lasten kanssa.

Vuonna 2014 perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettiin 299 kunnassa ja sen piirissä oli tuolloin syyskuussa 52 696 lasta. Toimintaan osallistuneista 54,6 prosent-

tia oli ensimmäisen vuosiluokan, 29,4 prosenttia toisen vuosiluokan ja seitsemän prosenttia erityistä tukea tarvitsevia vuosiluokkien 3.–9. oppilaita. (Korkeamäki 2015.) Perheen 1 tyttö kuuluu yli puoleen lapsista, jotka ovat olleet aamu- ja iltapäivätoiminnassa ensimmäisellä luokalla. Haastatellun perheen 2 tyttö kuuluu noin kolmasosaan lapsista, jotka ovat olleet aamu- ja iltapäivätoiminnassa toisella luokalla ja poika pieneen osaan erityistä tukea tarvitsevistä lapsista, jotka ovat olleet siellä pidempään.

Kari-Vanhatalo ja Pukkila viittaavat pro gradu -tutkielmassaan useaan tutkimukseen, muun muassa Väestöliiton Perhebarometriin (Paaajanen 2001), joiden mukaan arki-iltoina lapset olivat harvoin yksin. Jopa 77 prosenttia tutkimuksiin vastaajista on ilmoittanut, ettei heidän tarvitse olla arki-iltoina koskaan yksin ja 23 prosenttia on ollut joskus yksin satunnaisesti (Kari-Vanhatalo & Pukkila 2013,30). Haastatellun perheen 2 lapset kuuluvat 23 prosenttiin satunnaisesti yksin arki-iltoina olevista lapsista. Haastateltu perhe 3 kuuluu jopa 77 prosenttiin perheistä, joissa lapsen ei tarvitse olla arki-iltoina yksin.

Väestöliiton Perhebarometrin (Paaajanen 2001) mukaan noin joka viides lapsi on viettänyt yksin kotona iltapäiviään pääosin 1–3 kertaa viikossa, ja noin joka kolmas lapsi on viettänyt iltapäiviään sisaruksen kanssa, ilman aikuisen läsnäoloa, 2–3 päivänä viikossa. Joka viides kahdeksanvuotias on osallistunut iltapäiväkerhoihin ja heistä noin puolet jokaisena viikonpäivänä. (Kari-Vanhatalo & Pukkila 2013, 29–30.) Perheen 1 lapset lukeutuvat vähintään viidennekseen lapsista, jotka ovat kotona koulun jälkeen säännöllisesti ilman aikuisen valvontaa ja tyttö kuuluu siihen kymmenekseen, joka on iltapäiväkerhossa joka päivä.

Päivärytmi

Väestöliiton Perhebarometrin (2012) mukaan arki-iltaisain 80 prosenttia peruskoululaisista on kotona klo 21 mennessä (Miettinen & Rotkirch 2012, 97). Mediakasvatusseuran Lasten mediabarometrin (2011) mukaan internetin käyttöaikaa koskeva pysyvä sääntö on ollut 59 prosentissa perheistä. 56 prosentissa digitaalisia pelejä pelanneiden lasten perheitä on ollut pysyvät pelaamiseen käytettävää aikaa koskevat säännöt. (Suoninen 2011; 29, 36.) Perheet 1 ja 2 lukeutuvat suurimpaan osaan perheitä, joissa kotiin tullaan aikaisin. Lisäksi perheet 1, 2 ja 3 rajoittavat ruutuaikaa, kuten suurin osa suomalaisista perheistä.

Nukahtamisvaikeudet, yöheräily ja liian varhainen herääminen ovat pienten lasten yleisimmät unihäiriöt. Toistuva yöheräily on näistä perheen kannalta rasittavin ja sitä esiintyy 10–15 %:lla pienistä lapsista. (Jalanko 2015.) Haastatellun 1 pojalla on ollut unihäiriöitä pienenä lapsena.

Turvallisuus

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjan tutkimuksen tutkittavat ovat pitäneet omaa asuinaluettaan varsin turvallisena, sillä 79 prosenttia on ollut täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että lasten on turvallista liikkua siellä ilman aikuisten valvontaa (Kekki & Mankkinen 2016, 36). Perheen 1 äiti pitää asuinaluettaan turvallisena liikkua lapsille perheen 2 tapaan. Perhe 3 ei lukeudu suurimpaan osaan perheistä, jotka pitävät asuinaluettaan turvallisena liikkua lapselle.

Synnytyksen jälkeinen masennustila, joka on oirekuvaltaan vakavampi ja pitkäkestoisempi, kehittyy noin 10–15 %:lle synnyttäneistä. Oireita voi esiintyä vielä vuodenkin kulluttua synnytyksestä joillakin äideillä. (Huttunen 2015 a.) Perheiden 1 ja 2 äideillä on ollut synnytyksen jälkeinen masennustila ja hoitona toinen kouluttautuu kuntoutuksena ja toinen on käynyt psykoterapiassa. Masennustila on taustaltaan monisyinen mielialahäiriö, johon sairastuu elämänsä varrella 10–15 % ihmisistä (Huttunen 2015 b). Haastatellun perheen 2 sosiaalisella vanhemmalla on ollut masennustila ja epävakaa persoonallisuushäiriö, joihin hoitona hänellä on ollut psykologikäyntejä, psykoterapiaa ja hän on ollut myös mielenterveystoimiston asiakas.

Persoonallisuushäiriöitä pidetään yleisinä. Persoonallisuushäiriöiden yleisyys on vaihdellut tutkimuksissa 5 ja 15 prosentin välillä. (terve.fi 2010.) Haastatellun perheen 2 sosiaalisella vanhemmalla on epävakaa persoonallisuushäiriö.

Teema 3: Asuminen ja liikkuminen

Alla teeman 3 kuvaus haastatteluihin sekä tutkittuun tietoon perustuen. Edellisten tavoin myös tähän teemaan sisältyy pienempiä osa-alueita, jotka on kuvattu alempana.

Omaehtoinen liikunta

Vuoden 2014 Valtion liikuntaneuvoston LIITU-tutkimuksen mukaan noin 18 prosenttia pojista harrastaa päivittäisen liikuntasuosituksen, vähintään 60 minuuttia, verran reipasta liikuntaa 0–2 päivänä viikossa. Suosituksen verran 3–4 päivänä liikkuu noin 30 prosenttia pojista. Tutkimuksen mukaan noin 17 prosenttia tytöistä täyttää päivittäisen liikuntasuosituksen 7 päivänä viikossa. (Kokko et. al. 2015, 16.) Perheen 1 ja 2 pojat kuulunevat noin viidesosaan vähän liikkuvista lapsista, koska perheen 1 poika liikkuu vähän ja perheen 2 poika harrastaa säännöllisesti kerran viikossa omaehtoista liikuntaa. Perheen 1 tyttö liikkunee sisarustaan enemmän, koska hän leikkii paljon. Perheen 2 tyttö ja perheen 3 tyttö kuuluvat liikuntasuositukset joka päivä täyttäviin tyttöihin.

Vuoden 2014 Valtion liikuntaneuvoston LIITU-tutkimuksen mukaan noin joka kymmenes (7 % viidesluokkalaisista, 10 % seitsemäsluokkalaisista ja 12 % yhdeksäsluokkalaisista) kertoi liikkuvansa reippaasti korkeintaan puoli tuntia viikossa (Kokko et. al. 2015, 16). Saman tutkimuksen mukaan urheiluseuraharrastuksen lopettaneita lapsia ja nuoria oli reilu neljäsosa. Kaikissa ikävaiheissa kyllästyminen lajiin oli lopettamisen yleisin ja myös merkittävimäksi arvioitu syy. (Harkimo & Paajanen 2015, alkusanat 6.) Haastattelun 1 poika kuulunee vähän liikkuvaan kymmenekseen, koska hänellä on kitkaa lähteä ainoaan tämänhetkiseen ympärivuotiseen harrastukseen, uintiin. Perheen 1 poika ja perheen 3 tyttö olivat harrastaneet liikuntaa urheiluseurassa, mutta eivät harrastaneet tällä hetkellä, kuten reilu neljäsosa.

Esteetön kulku asuinalueella

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES:n selvityksen (2013) mukaan pienin keskimääräinen koulumatkan pituus oli Etelä-Suomen läänissä (5,9 km) ja suurin La-

pin läänissä (16,3 km). Länsi-Suomen, Itä-Suomen ja Oulun läänin koulumatkojen keskiarvot sijoittuivat noin 6–7 kilometriin. 42 % alakoulun 4.–6.-luokkalaisista asui alle 1 kilometrin päässä koulusta ja 37 % 1–3 kilometrin päässä. (Turpeinen et. al. 2013; 37, 49.) Perhe 1, 2 ja 3 asuvat Oulun läänin keskiarvoa lähempänä koulua ja perheen 1 poika ja perheen 2 tyttö kuuluvat suureen osaan alakoululaisia, jotka asuvat alle kilometrin päässä koulusta.

Liikenneviraston vuoden 2011 Henkilöliikennetutkimuksen 8 – 9-vuotiaiden aineiston mukaan 33 prosenttia on kulkenut bussilla yksin (Kyttä, Jokela & Hirvonen 2013, 7). Perheen 1 poika kuuluu perheen 2 tytön tavoin bussilla yksin kulkeneisiin kahdeksan vuotta täyttäneisiin lapsiin.

Teema 4: Osallistuminen

Alla teeman 4 kuvaus haastatteluihin sekä tutkittuun tietoon perustuen. Teemaan sisältyisi useampiakin pienempiä osa-alueita, mutta tutkimuksen perusteella päädyn yhden osa-alueen tarkasteluun, joka on kuvattu alempana.

Päätöksentekoon osallistuminen

Perheen ostopäätöksiin yleensä eniten kotiin ostettavassa ruoassa vaikuttavat naiset 42 prosentissa ja muissa huvituksissa kaikki yhdessä 51 prosentissa tapauksista Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksen mukaan (Raijas & Wilska 2007, 25). Perhe 1 lukeutuu ruoan ja huvituksien päätöksenteossa tavanomaisiin perheisiin. Perheen 3 lapsi osallistuu huvituksista päättämiseen perheen 1 tapaan.

Junnila (2005) viittaa artikkelissaan Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen tutkija Terhi Anna Wilskaan (i.a.), jonka mukaan 10–11-vuotiaat suomalaislapset saavat rahaa käyttöönsä keskimäärin 4 euroa viikossa. Kuitenkin vasta vähän yli puolet tämän ikäisistä saa viikkorahaa. Yleensä 12 ikävuoden kohdalla viikkorahan määrä alkaa nousta. Junnila viittaa artikkelissaan Wilskaan, joka viittaa Nuorten terveystapatutkimukseen, jonka mukaan

12-vuotiaat saivat viikkorahaa keskimäärin 7 euroa vuonna 2003. Itsenäinen kuluttaminen alkaa usein vasta peruskoulun alaluokilla 8–10-vuotiaana, jolloin lapsille yleensä aletaan viikkorahaa maksamaan. (Junnila 2005.) Perheen 1 poika kuuluu vähän yli puoleen 10–11-vuotiaista, jotka saavat viikkorahaa. Pojalla on mahdollisuus itsenäiseen kuluttamiseen vanhemman valvonnassa. Haastattelun perheen 2 lapsille maksetaan keskimääräistä vähemmän viikkorahaa, mutta heille on alettu maksamaan viikkorahaa paljon nuoremmissa iässä kuin yleensä. Haastattelun perheen 3 lapselle ei makseta viikkorahaa, kuten alle 8-vuotiaille lapsille ei yleensäkään.

Opetushallituksen Demokratiakasvatusselvityksessä kerrotaan Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimuksen – ICCS2009:n tuloksesta, jonka mukaan 85 % suomalaisnuorista suunnittelee aikuisena äänestävänsä valtiollisissa vaaleissa. 85 % suomalaisnuorista ilmoitti aikovansa äänestää myös kunnallisvaaleissa. (Opetushallitus 2011, 19.) Perheen 1 poika sekä perheen 2 tyttö lukeutunevat 85 prosenttiin suomalaisnuorista, joita kiinnostaa demokraattinen vaikuttaminen, koska poika kyselee vaaliehdokkaista ja tyttö on kuulunut nuorisovaikuttamiselimiin.

Yli 60 prosenttia suomalaisnuorista katsoo voivansa vaikuttaa internet- ja ystävyysverkostojensa sekä oppilaskuntatoiminnan kautta heille tärkeiden ongelmien ratkaisemiseen. Yli 50 prosenttia arvelee voivansa vaikuttaa myös omilla elämäntavoillaan, osallistumalla internetvetoomuksiin sekä kirjoittamalla mielipidekirjoituksia verkkoon tai lehtien yleisönosastoon. (Opetushallitus 2011, 19.) Perheen 3 lapsi voisi lukeutua yli puoleen suomalaisnuorista, jotka katsovat voivansa vaikuttaa heille tärkeiden ongelmien ratkaisemiseen toiminnallaan, koska hän ajattelee, että esimerkiksi palautetta lähettämällä tai nettiarjajaisiin osallistumalla hän voi vaikuttaa johonkin omalla toiminnallaan.

4.2 Välilliset vaikutukset

Tässä aluvussa esittelen tutkimuksessa esille nousseita perheiden arkeen vaikuttavia asiantiloja, jotka voisivat olla välillisten vaikutusten osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Tutkimuksessa esille nousseet asiantilat voidaan esittää yhden teeman alla. Teemaan sisältyisi useampiakin pienempiä osa-alueita, mutta tutkimuksen perusteella päädyn

yhden osa-alueen tarkasteluun. Alla teeman 5 kuvaus haastatteluihin sekä tutkittuun tietoon perustuen.

Teema 5: Talous ja palvelut

Salomaa (2014) viittaa pro gradu -tutkielmassaan Tilastokeskuksen vuoden 2011 Tulonjakotilastoon, jonka mukaan pienituloisia suomalaisia on lähes 13 prosenttia väestöstä eli noin 700 000 henkilöä. Tulonjakotilaston mukaan köyhyys kosketti maassamme vuonna 2011 yli 120 000 lasta. (Salomaa 2014, 3.) Perheen 1 lapset kuuluvat perheen 2 tapaan pienituloisten perheiden lapsiin.

Vuoden 2015 lopussa yleistä asumistukea saaneita ruokakuntia oli 246 400. Lapsiperheitä oli 83 600 perhettä. Niistä 66 % oli yksinhuoltajaperheitä. (Kela 2016.) Perhe 1 ja 2 kuuluvat kolmasosaan yleistä asumistukea saaneista useamman huoltajan perheitä. 16 prosentissa perheistä kotihoidon tukea käytetään täysimääräisesti eli yli 24 kuukautta (THL 2016 c). Perhe 3 on käyttänyt kotihoidon tukea ainakin kaksi vuotta.

Vuonna 2008 tulottomia kotitalouksia oli 15 652. Vuoden 2008 marraskuussa lähes 2 600 alle 18-vuotiasta lasta kuului näihin kotitalouksiin. (Tilastokeskus 2011.) Tulottomuus alle 18-vuotiaiden lasten perheissä on harvinaista ja haastateltu perhe 1 on kuulunut tähän joukkoon.

4.3 Uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistuminen

Perheen 2 tyttö ja perheen 3 tyttö kuuluvat evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Perheen 1 lapset ja perheen 2 poika eivät kuulu kirkkoon. Perheen 1 lapset kastettiin, mutta vanhemmat eivät halunneet lapsien osallistuvan uskonnon opetukseen. Lasten isä ei kuulu kirkkoon ja äiti kuuluu. Vanhempien mielestä lapset saavat itse tehdä päätöksen uskonnosta, kun kykenevät siihen. Perheen 2 poika erosi kirkosta, koska ei halunnut osallistua uskonnonopetukseen seitsemännellä luokalla. Perheessä 1 lasten kirkkoon kuulumattomuuteen vaikuttaa vanhempien mielipide uskonnonopetuksesta. Perheessä 2 pojan oma mielipide uskonnonopetuksesta ratkaisi kirkosta eroamisen.

Perheen 2 tyttö käy helluntaiseurakunnan tyttökerhossa. Vanhemmista äiti ei kuulu kirkkoon. Sosiaalinen vanhempi liittyi takaisin kirkkoon, mutta usko ei näy arjessa. Yhdenvertaisuuden kautta he ovat puhuneet uskonnosta, että vaikka se ei ole oma juttu, pitää kunnioittaa, jos se on jonkun toisen juttu. Perheen 3 lapsi on kuulunut evankelis-luterilaiseen kirkkoon syntymästään asti. Toinen vanhemmista kuuluu kirkkoon. Ristiäiset olivat ja lapsi kävi kristillisessä päiväkodissa ja on käynyt Tuiran seurakunnan pikkukirkossa. Hän osallistuu uskonnon opetukseen koulun alkaessa.

5 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Lomakehaastattelun avulla sekä aineistossa tutkin sitä, mitä kuvaan teoriaosuudessa, sillä teoriaosuudessa määrittelen lapsivaikutusten arvioinnin menetelmänä sekä menetelmän teemat: välittömät ja välilliset vaikutukset. Teoriaosuudessa määrittelen lisäksi aineistonkeruumenetelmän eli lomakehaastattelun kysymykset sekä niiden teoreettiset taustat. Tuloksiin päädytään tavoitteiden mukaisesti määrälliseen tutkimukseen perustuvan aineiston avulla haastatteluissa esille nousseista teemoista, sillä tuloksissa havaintojen tukena esitetään määrällistä tutkimusta. Määrällinen aineisto määrittää teemoja, jotta yksittäisten perheiden arkeen vaikuttavat asiantilat ovat verrattavissa laajemmin. Tutkimustulosten toistettavuutta tein mahdolliseksi tarkalla dokumentoinnilla ja kontrolloiduilla haastattelutilanteilla. Raportti rakentuu siten, että aihetta olisi vastaavalla tavalla mahdollista tutkia lisää menetelmän kuvauksen avulla.

Olen lisännyt toistettavuutta tavoitteiden mukaisesti nostamalla esille tutkimuskysymysten kannalta relevantteja havaintoja aineistosta. Esille nostetut havainnot ovat relevantteja, sillä ne ovat lapsien arkeen vaikuttavia asiantiloja, joita työssä on tarkoitus kuvata. Aiheen käsittely on johdonmukaista ja työ pysyy aiheen rajauksessa, sillä työn rakenne on selkeä. Työn eri osat vastaavat alkuperäiseen tutkimuskysymykseen: millaisia oululaisten sateenkaariperheiden lapsien arkeen vaikuttavia asiantiloja on, jotka voisivat olla myös lapsiin kohdistuvien välittömien ja välillisten vaikutusten osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Käsittelin aineistoa mahdollisimman puolueettomasti ja nostin esille aiheen kannalta merkittäviä havaintoja.

Lähteitä ja tietojen luotettavuutta on myös syytä punnita. Teoriaosuus painottuu Stakesin (2006) Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi -julkaisuun, jota voidaan pitää luotettavana, koska Stakes yhdistyi vuoden 2009 alussa Kansanterveyslaitoksen kanssa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseksi. Sen tehtäviksi on määritelty muun muassa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen, mihin myös tässä työssä viitattu lapsivaikutusten arviointi työväliseen tähtää (Yle 2008.). Luotettavana voidaan pitää myös teoriaosuuden viittauksia Kirkkohallituksen (2015) Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistukseen, koska Kirkkohallitus on osa kirkon keskushallintoa ja Kirkkohallituksen tehtävänä on hoitaa

muun muassa kirkon yhteistä hallintoa ja toimintaa, mitä myös työssä viitattu ohjeistus käsittelee (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.). Aineistonkeruumenetelmän haastattelukysymysten kuvauksessa viitataan paljon Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuihin, etenkin lastensuojelun käsikirjaan, joita voidaan pitää luotettavina lähteinä samasta syystä kuin Stakesin julkaisua, koska esimerkiksi lastensuojelun käsikirja tähtää Terveiden ja hyvinvoinnin tehtäviksi määriteltyjen tavoitteiden toteutumiseen.

Tulososiossa viitataan runsaasti Tilastokeskukseen, joka on ainoa tilastointia varten perustettu suomalainen viranomainen. Sitä voidaan pitää luotettavana lähteenä, koska Tilastokeskus tuottaa valtaosan Suomen virallisista tilastoista. (Tilastokeskus i.a.) Tulososiossa viitataan myös kohtalaisen paljon Jyväskylän yliopistossa tehtyihin pro gradu -tutkielmiin sekä väitöskirjoihin ja niitä voidaan pitää luotettavina muun muassa vertaisarvioinnin vuoksi. Viitataan tulososiossa myös moniin muihin lähteisiin, joista suurin osa on julkiseen sektoriin kuuluvia. Lähes yhtä paljon on kolmanteen sektoriin lukeutuvia yhteisöjä sekä muita vaikeammin määriteltäviä lähteitä, kuten korkeakoulujen lopputöitä, lakitekstiä sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tekstiä. Yksityiseltä sektorilta löytyy yksi viittaus, joten työni painottuu julkisen ja kolmannen sektorin tietoon. Käytän lähteitä monipuolisesti, joten sekin lisää luotettavuutta.

Eri tekniikoilla kerätty tieto painottuu eri tavoin. Työn teoria painottuu Stakesin julkaisuun, jonka mukaan lapsen etu suomalaisessa lainsäädännössä määritellään lapsen hyvä hoito ja kasvatusta -periaatteen pohjalta. Tämän takia myös haastattelukysymykset painottuivat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin, joten osa kysymyksistä koski ainoastaan uusperheitä. Täten myös saatu aineisto painottui enemmän uusperheiden näkökulmaan. Haastattelut toivat esille yksilöllisiä näkemyksiä ja täydentävät kysymykset vaihtelivat haastattelusta toiseen keskustelun mukaan. Nämäkin muuttujat painottivat aineistoa. Riittävän luotettavan kuvan saamiseksi kannattaa yhdistellä eri menetelmiä. Ensimmäinen haastattelu oli koehaastattelu, jonka pohjalta kysymykset tarkentuivat. Kolmannessa haastattelussa kaikki kysymykset eivät soveltuneet perheen tilanteeseen, joten saatu aineisto painottui heidän osaltaan enemmän niihin kysymyksiin, jotka soveltuivat ydinperheen tilanteeseen. (Taskinen 2006, 14–17.)

6 POHDINTA

Työssä kuvataan oululaisten sateenkaariperheiden lapsien arkeen vaikuttavia asiantiloja, jotka voisivat olla myös lapsiin kohdistuvien välittömien ja välillisten vaikutusten osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Teoriaosuudessa kuvatuista välittömistä ja välillisistä vaikutuksista muodostuvat myös työn tulosten teemat. Työni mukaillee lapsivaikutusten seuranta-arviointia, koska perheillä on jo lapsia ja esimerkiksi sateenkaariperheiden lapsiin vaikuttavaa lainsäädäntöä on jo säädetty.

Kirkonalan opiskelijana perehdyin tämän työn avulla lapsivaikutusten arviointiin työelämän työväliseenä ja koen välittömien ja välillisten vaikutusten arvioinnin tarjoavan arvokasta tietopohjaa Suomen evankelisluterilaisen kirkon käytännön toimintaa koskevaan päätöksentekoon. Lapsivaikutusten arvioinnin avulla voidaan luoda päätöksiin tietoperustaa eri näkökulmista ja toimintaan ennustettavuutta.

Tutkimuksessa sovellan lapsivaikutusten arvioinnin tietoperustaa laadullisesti ja analysoin perheiden arkeen vaikuttavia asiantiloja, jotka voisivat olla välittömien ja osaksi välillisten vaikutusten osatekijöitä lapsivaikutusten arvioinnissa. Tuon esille myös perheissä vaikuttavia kompensoivia toimenpiteitä. Opinnäytetyöstä pystyy havaitsemaan mallin: 1) tietojen hankinta, 2) vaikutusten tunnistaminen, 3) tietojen käsittely, 4) vaikutusten ja vaihtoehtojen arviointi, 5) raportointi. Teoriaosuudessa kuvatusta mallista poiketen vaikutusten tunnistamisen ja arvioimisen sijaan työn tavoitteiden pohjalta olisi luontevampaa puhua asiantilojen tunnistamisesta ja arvioimisesta. Myös vaihtoehtojen arvioiminen jää vähemmälle huomiolle, koska työ ei pyri tuottamaan vaihtoehtoja viranomaistyöhön.

Tuon työssä esille erilaisia perheiden arkeen vaikuttavia asiantiloja oululaisissa sateenkaariperheissä ja sovellan jo olemassa olevaa määrällistä tutkimusta referenssinä saatuihin tuloksiin. Näin tuloksia on helppo vertailla suurempien otosten rinnalla. Tutkin työssä perheiden lapsien tämänhetkistä ja osaksi mennyttä tilannetta ja tunnistin, mitä asiantiloja esimerkiksi vaikuttaa lasten elämässä tutkimuksen perheissä. Selvitin työssä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumista yhteiskunnassa sekä osallisuutta uskonnollisten yhteisöjen toiminnassa.

Perustietolähteinä työssä ovat asiakirjat, tilastot sekä vanhempien haastattelut. Kuvailen työssä lapsien elämään vaikuttavia asioita suhteessa toisiin haastateltaviin sekä aiempaan tutkimustietoon suomalaisista perheistä. Muotoilin tutkimuksen haastattelukysymykset pitkälti lapsivaikutusten arvioinnin tietopohjan, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain lapsen hyvä hoito ja kasvatusta -periaatteen sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjan pohjalta.

Tutkimukseni mukaan joillakin perheillä saattaa olla epävirallisia käytäntöjä tapaamissopimuksesta, joten niitä voi olla muillakin. Esimerkiksi vuoroasumista saattaa olla tapaamissopimuksien osoittamaa enemmän. Haastateltu perhe 2 on lukeutunut eroperheisiin, joissa on epävirallisesti vuoroasumisratkaisu. Huomattavaa on, että perhe 2 ei noudata tapaamissopimusta, koska molemmat osapuolet olisivat halunneet siihen maininnan vuoroasumisesta. Ainoastaan tapaamissopimuksen perusteella ei voi päätellä mitään, koska käytäntö voi olla eri kuin sopimus. Tytön oireilun takia 3–4-vuotiaana perhe 2 vaihtoikin yhden viikon jaksot kahden viikon jaksoihin, jotta muutospäiviä tulisi vähemmän. Perhe on siis kompensoinut omatoimisesti negatiivista arjen sujuvuuteen liittyvää jatkuvasti paikasta toiseen siirtymisen vaikutusta lastaan kohtaan. Lastensuojelulain neljännen artiklan lapsen etua konkretisoivan kriteerin toteutumista hyvinvoinnin sekä jatkuvien ihmissuhteiden turvaamisesta on pyritty edistämään perheessä 2 tällä kompensoinnilla.

Perheiden 1 ja 2 äideillä on ollut synnytyksen jälkeinen masennustila ja hoitona toinen kouluttautuu kuntoutuksena ja toinen on käynyt psykoterapiassa. Haastatellun perheen 2 sosiaalisella vanhemmalla on ollut masennustila ja epävakaa persoonallisuushäiriö, joihin hoitona hänellä on ollut psykologikäyntejä, psykoterapiaa ja hän on ollut myös mielen-terveystoimiston asiakas. Perheet ovat siis pyrkineet lievittämään negatiivisia vaikutuksia niin itseään kuin perhettäänkin kohtaan. Yhteiskunnalla on tässä kompensoinnissa suuri rooli. Tilastoihin nähden melko suurella osuudella tutkimuksen kohderyhmästä on masennusta, mikä saattaa selittyä kohderyhmän valitsemisella ammatillisista yhteyksistä. Perheiden mielenterveyden tutkiminen yleisestikin voisi olla mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde. Lastensuojelulain neljännen artiklan lapsen etua konkretisoivan kriteerin toteutumista turvallisesta kasvuympäristöstä on pyritty edistämään juuri yhteiskunnan tuen avulla perheissä 1 ja 2, sillä vanhempien tuen saaminen edistää myös lasten turvallisuutta.

Perheen 1 ja 2 pojat kuulunevat noin viidesosaan vähän liikkuvista lapsista, koska perheen 1 poika liikkuu vähän ja perheen 2 poika harrastaa säännöllisesti kerran viikossa omaehtoista liikuntaa. Perheen 1 tyttö liikkunee sisarustaan enemmän, koska hän leikkii paljon. Perheen 2 tyttö ja perheen 3 tyttö kuuluvat liikuntasuositukselle joka päivä täyttävään tyttöihin. Perheen 1 äiti osallistuu pojan kuljetuksiin esimerkiksi uimaan, joten näin äiti vahvistaa positiivista omaehtoisen liikunnan asumiseen ja liikkumiseen liittyvää välittömää vaikutusta poikaansa. Perheen 2 poika harrastaa säännöllisesti urheilua seurassa ja liikkuu sinne taksilla liikuntarajoitteensa takia, joten näin myös yhteiskunta auttaa vahvistamaan positiivista omaehtoisen liikunnan vaikutusta häneen. Lasten suojelulain neljännen artiklan lapsen etua konkretisoivan kriteerin toteutumista tasapainoisesta kehitymisestä ja hyvinvoinnista edistävät kuljetukset harrastuksiin.

Tietyt tulokset ovat epävarmoja haastatteluteknisistä syistä ja tutkittavan aiheen laajuuden takia. Olisi voinut esimerkiksi valmistautua paremmin kysymään tarkkoja tuntimääriä liikkumisesta etukäteen mietityillä täydentävillä kysymyksillä. Toisaalta avoimempien kysymysten avulla saatu aineisto tuotti laajemmin sovellettavaa tietoa siitä, miten liikunnan määrää pystyttiin lisäämään. Aiheen laajuuden vuoksi en pystynyt keskittymään yhteen kysymykseen kovin paljon, mikä myös tukee osaltaan suppeampia tutkimusaiheita jatkotutkimusta varten.

Nuorisotutkimusseuran Lasten mediabarometrin 2013 kyselytutkimuksen mukaan 56 prosentilla lapsista on ollut kotona oma huone ja 26 prosenttia lapsista on jakanut sisarusten kanssa huoneen (Suoninen 2014, 7). Haastatellun 1 lapset, perheen 2 lapset sekä perheen 3 lapsi lukeutuvat suureen osaan lapsia, joilla on oma huone. Mahdollisuus omaan tilaan on hyvä esimerkki positiivisesta arjen sujuvuuteen liittyvästä välittömästä vaikutuksesta. Lasten suojelulain neljännen artiklan lapsen etua konkretisoivan kriteerin toteutumista itsenäistymisen turvaamisesta edistää mahdollisuus omaan tilaan. Perheen 1 tytön oma tila on perheen olohuoneessa verhoilla rajattu alue, joten perhe on kompensoinut lapsen mahdollisuutta omaan tilaan kodissa. Perhe 2 on vahvistanut lasten mahdollisuutta omaan tilaan muuttamalla isompaan asuntoon perheen kasvaessa.

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES:n selvityksen (2013) mukaan keskimääräinen koulumatkan pituus oli Oulun läänissä noin 6–7 kilometriä. 42 % alakoulun 4.–6.-luokkalaisista asui alle 1 kilometrin päässä koulusta. (Turpeinen et. al. 2013; 37,

49.) Perhe 1, 2 ja 3 asuvat Oulun läänin keskiarvoa lähempänä koulua ja perheen 1 poika ja perheen 2 tyttö kuuluvat suureen osaan alakoululaisia, jotka asuvat alle kilometrin päässä koulusta. Esteetön kulku matkalla kouluun on hyvä esimerkki positiivisesta asuamiseen ja liikkumiseen liittyvästä välittömästä vaikutuksesta. Perheen 1 ja 2 vanhemmat ovat miettineet turvallisia jalan kuljettavia koulureittejä lapsilleen, mikä vahvistaa esteetöntä kulkua. Perheen 2 pojalla on koulukyyti, mikä kompensoi liikuntarajoitteesta aiheutuvia kulkemisen esteitä.

On huomattavaa, että haastateltujen perheissä lasten uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen vaihtelee aika lailla ja jopa perheen sisällä. Perheessä 1 yksikään lapsi ei kuulunut uskonnollisiin yhteisöihin, perheessä 2 toinen kuuluu ja toinen ei, ja perheen 3 lapsi kuuluu. Perheen 2 tytön ja perheen 3 tytön kohdalla lastensuojelulain neljännen artiklan lapsen etua konkretisoivan kriteerin uskonnollisen taustan huomioimista voisi katsoa pyritävän turvaamaan perheessä 2 kerhoon osallistumisella ja perheessä 3 kristillisen päiväkodin hoidolla. Koska haastateltujen perheiden lasten osallistuminen uskonnollisten yhteisöjen toimintaan vaihtelee, voisi sateenkaariperheiden uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistumisen tutkiminen olla mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde. Aiheen tutkiminen voisi hyödyttää uskonnollisia yhteisöjä toimintojensa kävijärakenteen monimuotoisuuden selvittämisessä.

Luomaani menetelmää voitaisiin hyödyntää kysymyksiä soveltaen esimerkiksi ennakoarviointia laadittaessa, kun päätetään muutoksista seurakunnan perhekerhoihin. Lapsiperheitä koskevista asioista, joista ei ole tutkimustietoa seurakunnan alueelta, voisi suorittaa haastatteluja tai kyselyitä menetelmääni vastaavalla tavalla päätöksenteon tueksi. Kysymyksen yhteiskunnan tuesta lasten kasvatuksessa lisäksi voisi kysyä myös uskonnollisten yhteisöjen tarjoamaa tukea kasvatuksessa. Kysymyksen arjen ympäristöistä voisi myös täsmentää koskemaan esimerkiksi seurakuntien ympäristöjä. Lisää kysymyksiä voisi esittää muun muassa lastensuojelulain neljänteen artiklaan, lapsen tapaamisesta ja huollosta annetun lain ensimmäiseen artiklaan ja YK:n lapsen oikeuksien julistukseen pohjautuen. Menetelmän avulla saadaan kuva senhetkisistä perheiden arkeen vaikuttavista asianteiloista, jota voidaan hyödyntää mahdollisiin tuen tarpeisiin vastaamiseen ja toisaalta lapsen etua edistävien toimenpiteiden tunnistamiseen ja vahvistamiseen. Esimerkiksi jos perheet kokevat tarvitsevansa tukea lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa, seurakunnissa voitaisiin pohtia, minkälaisesta toiminnasta erilaisten perheiden lapsille olisi eniten apua.

Myös lastensuojelujärjestöt ja lapsia koskeva julkishallinnollinen kehittämistyö voisivat hyötyä tutkimustani vastaavalla menetelmällä tuotetusta tiedosta toimintansa kehittämässä. Tällöin kyseessä voisi olla niin ennakko-, prosessi- kuin seuranta-arviointikin. Voitaisiin esimerkiksi tutkia lasten tosiasiallisia asumisolosuhteita, koska lasten asuminen saattaa vaihdella lastenvalvojan kanssa tehtyyn sopimukseen nähden. Järjestöt ja julkishallinto pystyvät tuottamaan tietoa laajemmalla otannalla, jolloin voidaan tunnistaa paremmin esimerkiksi julkishallinnollisten toimijoiden työn vaikutuksia lapsiin eri tilanteissa olevien perheiden kohdalla. Laajemmalla otannalla pystytään havaitsemaan enemmän yhteisiä näkemyksiä aineistosta ja muodostamaan näistä eräänlaisia tiivistettyjä tyyppiesimerkkejä, jotka voivat auttaa toiminnan kehittämisessä. Päätöksentekoon vastaava menetelmä voisi tarjota näkökulmia esimerkiksi kunnallisen päivähoiton järjestämiseen. Esimerkiksi haastateltavan perheen 2 äidin mukaan lapsen päivähoiton järjestäminen oli helpottava asia vaikeassa elämäntilanteessa.

Työni tarjoaa tavoitteiden mukaisesti paikallista tietoa sateenkaariperheiden lasten arkeen vaikuttavista asiantiloista ja avaa tietä aiheen laajemmalle suomalaiselle tutkimukselle. Tutkimukseni onnistuu kuvaamaan lasten arkeen vaikuttavia asiantiloja kolmessa oululaisessa sateenkaariperheessä ja tutkimuksesta saa käsityksen, miten erilaisia perheet voivat olla keskenään. Hyviä jatkotutkimuskohteita voisivat olla tiukemmin tiettyyn perheiden arkeen vaikuttavaan asiantilaan tai lapsivaikutukseen rajatut tutkimukset, kuten arjen sujuvuuteen ja tarkemmin esimerkiksi ajankäyttöön liittyvien asiantilojen tai välittömien vaikutusten tutkimus. Ajankäyttöä sateenkaariperheissä ovat tutkineet määrällisesti esimerkiksi Population Association of American yhdysvaltalaiset tutkijat Prickett, Martin-Storey ja Crosnoe (2015) tutkimuksessaan, jonka tulokset tukevat aiempaa tutkimusta, että eri sukupuolta olevat parit eivät panosta lapsiin huomattavasti enempää kuin samaa sukupuolta olevat parit (Prickett, Martin-Storey & Crosnoe 2015). Tähän kysymykseen voisi jatkotutkimus tuoda suomalaisen yhteiskunnan kannalta arvokasta tietoa myös lasten näkökulmasta. Jonkinlaista osviittaa lasten mielipiteeseen antaa perheen 3 haastattelussa heidän lapsensa välikommentti kysyttäessä hänen suhteistaan vanhempiinsa. Hän vastasi: ”ihan kivat”.

LÄHTEET

- Aho, Marika & Ritolahti, Laura 2016. Yksinäisyys yläkoulussa Seitsemäsluokkalaisten näkemyksiä yksinäisyyden syistä ja keinoista sen vähentämiseksi. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 19.2.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/108291/aho_marika_ritolahti_laura.pdf?sequence=1
- Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Viitattu 18.2.2017.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63343/diss2010broberg.pdf>
- Findikaattori 2017. Osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet. Viitattu 5.3.2017.
<http://findikaattori.fi/fi/53>
- Harkimo, Leena & Paajanen, Minna 2015. Valtion liikuntaneuvoston alkusanat. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2, 5–8. Viitattu 25.1.2017. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/347/VLN_liituraportti_150317.pdf
- Huttunen, Matti 2015 a. Synnytyksen jälkeinen masennus. Lääkärikirja Duodecim. 14.11.2015. Viitattu 25.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00505
- Huttunen, Matti 2015 b. Masennustilat eli depressiot. Lääkärikirja Duodecim. 14.11.2015. Viitattu 25.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00538
- Jalanko, Hannu 2015. Unihäiriöt lapsella. Lääkärikirja Duodecim 1.1.2015. Viitattu 25.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00536
- Junnila, Asta 2005. Taskuraharikkaat. Viitattu 19.2.2017. http://www.stat.fi/tup/tietoaika/ta_06_05_taskuraharikkaat.html
- Jämsä, Juha i.a.. Sateenkaariperhe. Viitattu 6.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketit/monimuotoiset-perheet/sateenkaariperheet>
- Kari-Vanhatalo, Pauliina & Pukkila, Heidi 2013. Vanhempien epätyypillisten työaikojen yhteys kouluikäisen lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Kasvatustieteen

- pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 27.1.2017.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42110/URN:NBN:fi:jyu-201309082261.pdf?sequence=1>
- Kekki, Tuula & Mankkinen, Teija 2016. Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016. Viitattu 19.2.2017. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/8_Turvassa.pdf/de1af9e2-58ae-4472-8317-3d25e6ffdbd3?version=1.0
- Kela 2016. Yleisen asumistuen saajia ennätysmäärä. Viitattu 27.01.2017.
http://www.kela.fi/ajankohtaista-tilastot/-/asset_publisher/S7FocUefTr02/content/yleisen-asumistuen-saajia-ennatysmaara?_101_INSTANCE_pspIPszrve3e_redirect=%2Ftilastot
- Kirkkohallitus 2015. Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa Ohjeistus. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 21, Kirkko ja toiminta. Viitattu 6.3.2017. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4501E13964F5B82DC2257E2E0012D573/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4501E13964F5B82DC2257E2E0012D573/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)
- Kokko, Sami; Hämylä, Riikka; Villberg, Jari; Aira, Tuula; Tynjälä, Jorma; Tammelin, Tuija; Vasankari, Tommi & Kannas, Lasse. Liikunta-aktiivisuus ja ruutu-aika. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2, 13–20. Viitattu 25.1.2017.
http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/347/VLN_liituraportti_150317.pdf
- Korkeamäki, Riitta-Liisa 2015. Lausuntopyyntö 2.7.2015; OKM/55/010/2015. Oulun Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 18.2.2017.
http://www.hare.vn.fi/upload/asiakirjat/21232/242120_Oulun_yliopiston_lausunto.pdf
- Kyttä, Marketta; Jokela, Maija & Hirvonen, Jukka 2013. Suomalaisille lapsilla paljon itsenäisen liikkumisen mahdollisuuksia. Liikunta & Tiede 50 4/2013. Viitattu 18.2.2013. http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt413_4-11_lowres.pdf
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. 1.1.1984.
- Linnavuori, Hannariikka 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 23.1.2017.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13389/9789513929404.pdf>

- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna 2012. Yhteistä aikaa etsimässä Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Perhebarometri Väestötutkimuslaitos Katsaus E 42/2012. Viitattu 23.1.2017. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/055512de7dd0608bbf8e3dd22dcc7b7d/1488923104/application/pdf/4660236/Yhteist%C3%A4%20aikaa%20etsim%C3%A4ss%C3%A4.pdf>
- Moisio, Jenni; Gissler, Mika; Haapakorva, Pasi & Myllyniemi, Sami 2016. Lasten ja nuorten muuttoliike tilastoissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä Nuorten elinolot -vuosikirja 2016. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta 2016, 17–50. Viitattu 24.1.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131342/Nuorten%20elinolot%20-vuosikirja%202016_WEB.pdf?sequence=1
- Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2006. Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Valkama, Elisa; Lasola, Marjukka. Viitattu 23.1.2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152456/224_mediatiiedote.pdf?sequence=1
- Opetushallitus 2011. Demokratiakasvatusselvitys. Raportit ja selvitykset 2011:27. Helsinki: Opetushallitus 2011. Viitattu 19.2.2017. http://www.oph.fi/download/139654_Demokratiakasvatusselvitys.pdf
- Prickett, Kate, Martin-Storey, Alexa & Crosnoe, Robert 2015. A Research Note on Time With Children in Different- and Same-Sex Two-Parent Families. Article in Demography. June 2015. Viitattu 9.3.2017. https://www.researchgate.net/publication/275409419_A_Research_Note_on_Time_With_Children_in_Different-_and_Same-Sex_Two-Parent_Families. Kopio tutkimuksesta Henry Kaspalan hallussa.
- Rantahäli, Sanna 2016. Lapsi eroperheessä kuvakirjojen sivuilla. Kasvatustieteen kandidaatintyö. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Varhaiskasvatuksen koulutus. Viitattu 18.2.2017. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201611253113.pdf>

- Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna. Huolenpitoa ja jakamista – rahan ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 104 • 2007. Viitattu 25.4.2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152416/Huolenpitoa_ja_jakamista.pdf?sequence=1
- Sakasti i.a. Lapsivaikutusten arviointi LAVA. Viitattu 04.10.2015. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content46688F>
- Salomaa, Tiina. Lapsiperheiden köyhyys. Köyhyyskirjoituskilpailuun osallistuneiden vanhempien kertomuksia pienituloisuudesta. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.2.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43840/URN:NBN:fi:juu-201406252150.pdf?sequence=1>
- Savolainen, Sanna 2007. Lapsiperhe uudella asuinalueella, ovatko palvelut? – Asiakaslähtöinen varhaiskasvatuspalveluiden arviointi Oulun kaupungissa 2007. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö Professorintie 5, 90220 Oulu. Viitattu 24.1.2017. <http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Bikva.pdf>
- Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Viitattu 25.1.2017. Saatavilla osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehkaisy_ahemman_korjailua
- Sirkkiä, Timo 2009. Joka kolmas tehnyt etätöitä. Tilastokeskuksen Tieto&trendit-lehti 4-5/2009. Viitattu 5.3.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-07-15_003.html?s=0
- Solantaus, Tytti 2003. Tutkimuskatsaus Sateenkaariperheissä elävien lasten kehityksestä ja hyvinvoinnista. STM Julkaisuja 2003:10 1.9.2003. Lapset ja rekisteröity parisuhde. Rekisteröityihin parisuhteisiin liittyviä erikoiskysymyksiä selvittäneen toimikunnan mietintö. Viitattu 6.3.2017. Saatavilla <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=78>. Kopio Henry Kasपालan hallussa.

- Sorokin, Marjaana 2014. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto- ja tapaamisristiriidassa – Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.2.2017.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43587/URN:NBN:fi:jyu-201405281868.pdf?sequence=1>
- Sotkanet.fi i.a. a. Sopimukset lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta, % 0 - 17-vuotiaista. Viitattu 23.1.2017. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s3YuBgA=®ion=szYxtTYys-DZJAQA=&year=sy4rAwA=&gender=t&abs=f&color=f>
- Sotkanet.fi i.a. b. Vanhemmuuden puutetta, % 8. ja 9. luokan oppilaista & Keskusteluvaiveuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista. Viitattu 23.1.2017. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szYpjvcCAA==®ion=szYxtTYys-DZJAQA=&year=sy4rAQA=&gender=t&abs=f&color=f>
- STM 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Marjo Lavikainen, Aila Puustinen-Korhonen ja Kristiina Ruuskanen (toim.). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Viitattu 8.3.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70275/URN_ISBN_978-952-00-3488-7.pdf?sequence=1
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.. Kirkkohallitus. Viitattu 10.3.2017.
<http://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkon-organisaatio/paatöksenteko-kirkossa/kirkkohallitus>
- Suoninen, Annika 2011. Lasten mediankäyttö vanhempien kertomina. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0-8-vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011, 8–44. Viitattu 27.1.2017. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-6-9.pdf>
- Suoninen, Annika 2014. Lasten mediabarometri 2013 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 75. Viitattu 23.1.2017 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>
- Taskinen, Sirpa 2006. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Stakes Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2006. Viitattu 6.3.2017.

- <http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/75271/lapsivaikutukset.pdf?sequence=1>
- terve.fi 2010. Persoonallisuushäiriöt. Viitattu 18.2.2017. <http://www.terve.fi/persoonallisuushairiot/persoonallisuushairiot>
- THL 2015, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapsivaikutusten arviointi. Viitattu 04.10.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi
- THL 2016 a. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 23.1.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>
- THL 2016 b. Varhaiskasvatus 2015. Tilastoraportti 21/2016, 29.12.2016. Viitattu 25.1.2017. <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>
- THL 2016 c. Perhevapaiden jakautuminen vanhempien kesken. Viitattu 5.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/perheen-ja-tyon-yhteensovittaminen/perhevapaiden-jakautuminen-vanhempien-kesken>
- THL 2016 d. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 8.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Tilastokeskus 2011. Perusturvan kasvava aukko – tulottomien kotitalouksien määrä kasvaa. Viitattu 27.1.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-05-30_004.html?s=0
- Tilastokeskus 2013. Perheen tulotaso ei vaikuta merkittävästi lasten ajankäyttöön. Viitattu 5.3.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-12-10_007.html?s=4
- Tilastokeskus 2014 a. Erolasten arki ei välity tilastoihin. Viitattu 23.1.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_007.html?s=0#2
- Tilastokeskus 2014 b. Lapsiperheiden vanhempien työmarkkina-asema. Viitattu 27.1.2017. http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2013/14/tyti_2013_14_2014-10-07_kat_003_fi.html
- Tilastokeskus 2015. Perheitä on 1,5 miljoonaa. Viitattu 24.1.2017. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus i.a.. Tilastokeskus. Viitattu 10.3.2017. <https://www.stat.fi/org/index.html>

- Turpeinen, Salla; Lakanen, Laura; Hakonen, Harto; Havas, Eino & Tammelin, Tuija
2013. Matkalla kouluun Peruskoululaisten koulumatkat ja aktiivisten kul-
kutapojen edistäminen. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 271.
http://www.likes.fi/filebank/520-Matkalla_kouluun.pdf
- Vasikkaniemi, Tuija 2013. Vanhempien työ, työn siirräntä kotiin ja lasten hyvinvointi
Kohtaamisia tuulikaapissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja
Viitattu 5.3.2017. [https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/han-
dle/123456789/41015/978-951-39-5080-4_vaitos16032013.pdf?se-
quence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41015/978-951-39-5080-4_vaitos16032013.pdf?sequence=1)
- Yle 2008. Kansanterveyslaitos ja Stakes yhdistyvät. Viitattu 10.3.2017. [http://yle.fi/uu-
tiset/3-6132772](http://yle.fi/uutiset/3-6132772)